

Jälkihuollon perehdytysmateriaali työntekijälle

SISÄLTÖ

1. Jälkihuollosta yleisesti

- Jälkihuolto pähkinäkuoressa
- Jälkihuollon tarkoitus
- Jälkihuollon tausta-ajatus
- Kenellä on oikeus jälkihuoltoon?
- Lapsen/nuoren oikeus – Hyvinvointialueen velvollisuus
- Tarkennuksia jälkihuolto-oikeudesta ja viiden vuoden määräajasta
- Huomioita jälkihuoltovelvoitteen muodostumisesta 1/2 ja 2/2
- Harkinnanvarainen jälkihuolto
- Jälkihuollon toteuttaminen – järjestämis- ja kustannusvastuu
- Huomioita järjestämisvastuusta

2. Jälkihuoltoprosessi

- Jälkihuolto-oikeudesta
- Jälkihuollon toteuttamisen lähtökohdat
- Jälkihuollon prosessi käynnistyy – lapsen/nuoren omatyöntekijä
- Erityistä tukea tarvitsevan henkilön määritelmä

Jälkihuoltoprosessi jatkuu

- Lapsen/nuoren valmistelu jälkihuoltoon
- Jälkihuoltosuunnitelma – Työskentelyn perusta
- Huomioitavaa täysi-ikäisen nuoren jälkihuoltosuunnitelmasta
- Huomioita jälkihuoltosuunnitelmasta
- Jälkihuollon sisällöstä
- Huomioitavaa jälkihuoltoja järjestettäessä
- Jälkihuollon työskentelystä
- Jälkihuollon tukitoimista
- Esimerkkejä tukitoimista
- Yleistä taloudellisesta tukemisesta
- Koulunkäynnin tukeminen
- Huomiota oppivelvollisuudesta ja koulunkäynnin tuesta
- Riittävä toimeentulo ja asumisolot
- Taloudellinen tuki ja Kelan etuudet
- Esimerkki käytännöstä
- Itsenäistymisvarojen perimisestä
- Huomioita oikeusasiamiehen ratkaisusta
- Itsenäistymisvaroihin liittyviä yleisiä ohjeita
- Itsenäistymisvarojen maksusta käytännössä – arvioinnin tueksi
- Jälkihuollon päättyminen
- Jälkihuoltoprosessi

3. Jälkihuollon suhde muihin palveluihin – monialainen yhteistyö

- Monialainen yhteistyö jälkihuollossa
- Lainsäädäntö monialaisen yhteistyön vahvistajana
- Esimerkkejä monialaiseen yhteistyöhön ohjaavasta lainsäädännöstä
- Tietojen luovuttaminen ja pyytäminen
- Huomioita yhteistyön tekemiseen
- Esimerkkinä vammaispalvelu vai jälkihuolto – Minkä lain alla palvelut järjestetään?
- Systeminen ajattelu ja työote tukee suhdeperusteista jälkihuollon työskentelyä
- Mahdollisia juuri- ja ilmisyytiä lapsen/nuoren elämässä

4. Lapsen/nuoren osallisuus ja oikeudet

- Nostoja perusoikeuksista: Suomen perustuslaki
- Jälkihuoltoon liittyvistä oikeuksista
- Asiakkaan asema ja oikeus hyvään sosiaalihuoltoon
- Osallisuus ja oikeus itseä koskeviin asioihin
- Lapsen kiello-oikeus
- Asiakkaan oikeus saada tietoja
- Asiakkaan myötävaikutusvelvollisuus
- Työntekijän velvollisuus asiakkaan oikeuksien toteutumisessa
- Asiakkaan oikeusturvakeinot

Jälkihuolto pähkinänkuoressa - Esite lapselle/nuorelle
Muita materiaaleja
Unelmien jälkihuollon työntekijä
Unelmien jälkihuolto
Toivo – kokemusasiantuntijoiden terveisiä
Lähteet
Linkkejä muihin oikeustapauksiin

JOHDANTO

Jälkihuollon ajatellaan usein liittyvän sijaishuollossa olleiden ja 18 vuotta täyttävien itsenäistymisen tukemiseen. Todellisuudessa jälkihuolto on paljon laajempi ja monia erilaisia tukitoimia mahdollistava subjektiivinen oikeus. Jälkihuolto alkaa sijaishuollon tai yhtäjaksoisesti vähintään kuuden kuukauden avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuollossa voivat siis olla eri ikäiset lapset ja alle 18-vuotiaan kohdalla jälkihuollon tukea tarjotaan myös hänen vanhemmilleen. Jos nuorella on tarvetta jälkihuollon tuelle, jälkihuolto voi kestää siihen asti, kunnes nuori täyttää 25 vuotta.

Lainsäädännössä ja tässä materiaalissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18-25-vuotiasta. Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea ja vaikka se on osa lastensuojelua, sitä toteuttaa monet eri toimijat. Jotta tuki ja palvelut saadaan arvioitua ja toteutettua lapsen tai nuoren tarpeen mukaisesti ja mahdollisimman vaikuttavasti, edellyttää se usein suunnitelmallista monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Keskeistä on, että lapsi tai nuori on itse mukana aktiivisena toimijana pohtimassa, suunnittelemassa ja toteuttamassa juuri häntä tukevaa työskentelyä.

Materiaali on suunnattu kaikille ammattilaisille, jotka työskentelevät tai kohtaavat työssään jälkihuoltoon oikeutettuja lapsia ja vanhempia sekä nuoria. Materiaalin ovat koostaneet kehittämiskoordinaattorit Anu Niemi-Weckström ja Katri Turunen. Lainopillisen tarkastuksen on tehnyt Tapio Rätty (esittelijäneuvos, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta).

Materiaalissa kerrotaan perustietoa jälkihuollosta, siihen liittyvistä oikeuksista ja velvoitteista sekä prosessista ja tukitoimista lainsäädännön näkökulmasta. Huomiota kiinnitetään monialaisen yhteistyön merkitykseen jälkihuoltoa toteutettaessa sekä erityisesti lapsen ja nuoren omaan osallisuuteen ja oikeuksiin. Materiaalin lopussa on Auta lasta ry:n Veturointi -toiminnan lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden nostamia ajatuksia työntekijöille toivosta. Materiaalin liitteenä on nuorelle suunnattu jälkihuollosta tiiviisti kertova esite, jonka työstämisessä on ollut mukana Auta lasta ry:n Veturointi -toiminnan lastensuojelun kokemusasiantuntija Emmi Bräysy.

1. JÄLKIHUOLLOSTA YLEISESTI

JÄLKIHUOLTO PÄHKINÄNKUORESSA

- Jälkihuollolla tarkoitetaan sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen alle 18-vuotiaalle lapselle ja hänen vanhemmilleen/ huoltajilleen tai 18-24-vuotiaalle nuorelle tarjottavaa kokonaisvaltaista tukea. Jälkihuolto on osa lastensuojelua.
- Jälkihuolto on subjektiivinen oikeus, mutta myös vapaaehtoinen palvelu, eli lapsella ja perheellä on mahdollisuus kieltäytyä jälkihuollosta. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös harkinnanvaraisesti eli riippumatta siitä, onko lapsi ollut sijoitettuna.
- Jälkihuolto koostuu jälkihuollon palveluista, asumisen ja toimeentulon turvaamisesta sekä nuorelle maksettavista itsenäistymisvaroista. Jälkihuolto tulee toteuttaa siinä laajuudessa kuin lapsi tai nuori sitä tarvitsee. Alaikäisen lapsen jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös vanhempien tai muiden kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen.
- Jälkihuollon sisältöä ohjaa lapsen tai nuoren yksilöllinen tarve ja tavoitteet. Jälkihuoltoa voidaan tarpeen mukaan järjestää monien eri lakien nojalla ja eri tahojen toimesta, jolloin korostuu monialaisen yhteistyön tärkeys.
- Jälkihuoltoa järjestetään jälkihuoltosuunnitelman perusteella. Suunnitelmaa on aina tarkistettava, jos lapsen tai nuoren jälkihuollolliset tarpeet tai olosuhteet muuttuvat.
- Lähtökohtaisesti jälkihuolto-oikeus on voimassa siihen asti, kun jälkihuollettava täyttää 25 vuotta. Jos asiakkuus aiemmin päätetään, velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi/nuori on ollut viimeksi sijoituksen jälkeen lastensuojelun asiakkaana tai lastensuojelun tarpeessa. Jälkihuolto päättyy siis viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta.

JÄLKIHUOLLON TARKOITUS

- Tarjota jatkumoa osana lastensuojelua.
- Tarjota kokonaisvaltaista tukea lapselle ja nuorelle sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen.
- Tukea lapsen kotiutumista sijaishuollosta tai auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle.
- Varmistaa, että sijaishuollon aikana tavoitetut muutokset kantavat lapsen/nuoren tulevaisuuteen.
- Varmistaa riittävä tuki erityisesti muutos- ja siirtymätilanteissa.
- Hyvin toteutettu jälkihuolto on lastensuojelun ja sijaishuollon vaikuttavuuden keskeinen edellytys.

”Laaksonen (2004, 10) korostaa myös jälkihuoltovelvoitteen moraalista ulottuvuutta: ottaessaan lapsen sosiaalilautakunnan huostaan yhteiskunta on puuttunut raskaimmalla toimenpiteellä yksilön elämään, jolloin yhteiskunnan velvollisuus on vastaavasti kantaa vastuuta lapsesta siihen saakka, kunnes hän kykenee huolehtimaan itsestään” (Pukkio & Hoikkala 2016).

JÄLKIHUOLLON TAUSTA-AJATUS

- Lastensuojelun jälkihuolto on lapsen ja nuoren oikeus. Lainsäädäntö ja ohjeistukset lähtevät siitä, että sijaishuollossa kasvaneet lapset nähdään erityisen haavoittuvassa asemassa oleviksi, jolloin se vaatii myös valtiolta erityisiä toimia.
- Jälkihuolto on usein ikään kuin välivaihe lastensuojelusta aikuistumiseen. Se vaatii palvelujärjestelmältä myös uudistumista niin, ettei jälkihuoltoa nähdä lastensuojelun viimeisenä vaiheena, vaan aikuistumisen ensimmäisiin askeleisiin kohdennettuna vaikuttavana ja systemaattisena tukena.
- Vaatii selkeät toimintaperiaatteet ja järjestelmällistä työtä lapsen/nuoren itsenäisyyden vahvistamiseksi, yhteisöön integroitumiseksi.
- Tulee järjestää lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan ja lapsen osallisuutta vahvistaen. Keskeistä on lasten/nuorten osallisuus.

"The future belongs
to those who believe
in the beauty
of their dreams."
-Eleanor
Roosevelt

KENELLÄ ON OIKEUS JÄLKIHUOLTOON?

Jälkihuolto on lapselle/nuorelle kuuluva erityinen oikeus ja perustuu aina vapaaehtoisuuteen.

- Lastensuojelulain 75 §:ssä säädetään lapsen ja nuoren oikeudesta jälkihuoltoon
- Järjestäminen voi perustua jälkihuolto-oikeuteen tai se voi olla harkinnanvaraista

ON JÄRJESTETTÄVÄ	Lastensuojelulain 75 §:n perusteella hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle lastensuojelulain 12 luvun mukainen jälkihuolto:	Lastensuojelulain 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen, eli kun lapsi on ollut huostaanotettuna	Subjekttiivinen oikeus
		Lastensuojelulain 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.	
VOIDAAN JÄRJESTÄÄ	Lastensuojelulain 75 §:n perusteella jälkihuoltoa voidaan järjestää harkinnanvaraisena:	Sellaiselle nuorelle, jota ei ole sijoitettu kodin ulkopuolelle tai avohuollon sijoitus ei ole kestänyt vähintään puolta vuotta.	Ei subjekttiivista oikeutta
		Hyvinvointialueella mahdollisuus harkita sisältö yksilöllisiin tarpeisiin ja nuoren omiin toiveisiin perustuen	
		Määräraha-perusteinen	

LAPSEN/NUOREN OIKEUS – HYVINVOINTIALUEEN VELVOLLISUUS

- Hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle lastensuojelulain 12 luvun mukainen jälkihuolto:
 - ✓ lastensuojelulain 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen eli kun lapsi on ollut huostaanotettuna
 - ✓ lastensuojelulain 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.
- Lastensuojelulain 75 §:n mukaan lapsella/nuorella on oikeus jälkihuoltoon lähtökohtaisesti siihen asti, kunnes hän täyttää 25 vuotta. Jälkihuolto-oikeus voi kuitenkin katketa, mikäli lapsi tai nuori ei ole ollut viiteen vuoteen lastensuojelun asiakkaana tai saanut itselleen tänä aikana mitään jälkihuoltoon liittyviä palveluja tai tukea. Hyvinvointialueen velvollisuus järjestää jälkihuoltoa eli lapsen tai nuoren oikeus palata jälkihuoltoon:
 - päättyy viiden vuoden päästä siitä, kun lastensuojelun asiakkuus on päättynyt sijoituksen päättymisen jälkeen (huomioitava, myös jälkihuollossa olevat ovat lastensuojelun asiakkuudessa)
 - päättyy kuitenkin viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta
- Jos lapsi tai nuori jatkaa sijoituksen päätyttyä lastensuojelun avohuollossa tai jälkihuollossa, ei viiden vuoden määräajan laskemista aloiteta. Tällöin jälkihuolto päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta.
 - Viiden vuoden määräajan laskeminen käynnistyy vain silloin, kun lapsi/nuori ei ole ollut enää lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakkuudessa tai saanut tukea tai palveluja, joka voidaan katsoa jälkihuoltoon kuuluvaksi tueksi (mutta ei ole vielä täyttänyt 25 vuotta)
- Kieltäytyminen jälkihuoltopalveluista ei aiheuta jälkihuolto-oikeuden menetystä. Lapsella/nuorella on oikeus hakea jälkihuoltoa uudelleen ennen 25 vuoden ikää.
- Jälkihuoltoa järjestetään lastensuojelulain mukaisena palveluna, mutta hyvinvointialue voi päättää siitä, mihin jälkihuollon järjestäminen sijoittuu hallinnollisesti. (Esimerkiksi järjestetäänkö jälkihuoltoa aikuissosiaalityössä tai osana lastensuojelun kokonaisuutta.)

TARKENNUKSIA JÄLKIHUOLTO-OIKEUDESTA JA VIIDEN VUODEN MÄÄRÄAJASTA

- Jos lapsen tai nuoren lastensuojelun (mukaan lukien jälkihuollon) asiakkuudesta on kulunut viisi vuotta, eikä lapsella tai perheellä ole ollut tänä aikana minkäänlaista jälkihuollollista tuen tai palvelujen tarvetta, jälkihuoltovelvoite on päättynyt.
 - Säännöstä ei tule tulkita siten, että jälkihuoltovelvoite päättyy aina viiden vuoden kuluttua sijoituksen päättymisestä. Jos lapsella, hänen vanhemmillaan tai nuorella on sijoituksen päättymisen jälkeen jälkihuollon tarvetta ja jälkihuollollista tukea on tämän tarpeen perusteella järjestetty, asiakkuus jatkuu eikä jälkihuoltovelvoite ei lakkaa.
 - On myös mahdollista, että lapsi/nuori sijaishuollosta päästään esimerkiksi ensin kieltäytyä jälkihuollosta, mutta viiden vuoden järjestämisvelvollisuuden kuluessa hän muuttaa mielensä ja on edelleen oikeutettu jälkihuoltoon.
- Jos alaikäisen lapsen jälkihuoltovelvoite on päättynyt sillä perusteella, että lastensuojelun asiakkuutta ei ole viiteen vuoteen ollut, jälkihuoltovelvoite ei ala uudelleen lapsen tullessa täysi-ikäiseksi.
- Jälkihuoltovelvoite voi keskeytyä, jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai täysi-ikäinen nuori kieltäytyy palvelujen tai tuen vastaanottamisesta. Huoltaja ja lapsi sekä nuori yksinään käyttävät puhevaltaa asiassa. Mikäli näin tapahtuu ja jälkihuollollisia tarpeita ilmiselvästi on, on työntekijän selvítettävä ja pohdittava kieltäytymisen syitä ja pyrittävä rakentamaan yhteistyötä asiakkaiden kanssa, jotta tarvittavaa tukea otettaisiin vastaan.
- Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi kieltäytyy jälkihuollosta, huoltaja voi hakea jälkihuollollista tukea itselleen ja lapselle ottaen huomioon 76 §:n sisältö. Jälkihuolto voi sisältää esimerkiksi taloudellista tukea, vanhemmuuden tukea ja muita palveluja.
- Jälkihuollon työntekijän on varmistettava, että lapsi, huoltaja ja nuori ymmärtävät kieltäytymisen merkityksen ja sen, että jälkihuoltoa on mahdollisuus myöhemmin hakea uudelleen.

HUOMIOITA JÄLKIHUOLTOVELVOITTEEN MUODOSTUMISESTA 1 / 2

- Jos lapsi on ollut huostaanotettuna, huostaanoton kestolla ei ole merkitystä jälkihuoltovelvoitteen alkamiselle eikä jälkihuoltovelvoitetta arvioitaessa tule siis sovellettavaksi avohuollon sijoitusta koskeva sijoituksen pituutta koskeva säännös (EOAK/5375/2021, <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/5375/2021>).
- ”Jälkihuolto-oikeuden toteutumisen tai sen jatkumisen kannalta ei ole myöskään merkitystä sillä, mitä huostaanoton lopettamispäätöksessä on todettu tai sillä, onko asiassa käytetty muutoksenhakuoikeutta. Tarvittaessa, mikäli jälkihuoltoa ei muutoin järjestetä, on asianosaisilla oikeus esittää sitä koskeva hakemus ja saattaa asia viimekädessä hallinto-oikeuden tutkittavaksi.” (EOAK/5375/2021, <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/5375/2021>.)
- Jos lapsi on sijoitettu väliaikaisesti kotiin huostaanottoa lakkauttamatta, oikeus jälkihuoltoon ei ala tästä ajankohdasta, vaan vasta huostassapidon ja sijaishuoltoon sijoittamisen päättymisajankohdasta (Puustinen-Korhonen & Korpela 2020).
- Hyvinvointialueen jälkihuoltovelvoite ja lapsen oikeus jälkihuoltoon syntyy, vaikka tuomioistuimien olisi kumonnut huostaanottopäätöksen, sillä tosiasiallisesti lapsi on ollut toimielimen huostassa ja sijoitettuna sijaishuoltoon (Puustinen-Korhonen & Korpela 2020).
- Huostassapidon ja sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsi siirtyy siis säännöksen mukaisesti välittömästi jälkihuoltoon. Lapsen iällä ei ole jälkihuoltovelvoitteen alkamisen kannalta merkitystä. Ei voida siis ajatella, että jälkihuolto alkaa vasta lapsen täytettyä 18 vuotta. Myöskään huostaanoton kestolla ei ole merkitystä jälkihuoltovelvoitteen alkamiselle. (EOAK/566/2021, <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/566/2021>.)
- Jälkihuoltovelvoite katkeaa myös silloin, jos lapsi jälkihuolto-oikeuden aikana otetaan huostaan uudella perusteella. Tämän uuden huostaanoton päätyttyä lapsi tai nuori siirtyy jälkihuoltoon.

HUOMIOITA JÄLKIHOULTOVELVOITTEEN MUODOSTUMISESTA 2/2

- Jos lapsi on siirtynyt avohuollon sijoitukseen kiireellisen sijoituksen jälkeen, lasketaan kiireellinen sijoitus määräaikaan, sillä oleellista on, kuinka pitkään lapsi on ollut yhtäjaksoisesti sijoitettuna yksin kodin ulkopuolelle.
- Korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltiin v. 2016 tilannetta, jossa lapsi oli sijoitettu yksin kodin ulkopuolelle yhtäjaksoisesti yli kuuden kuukauden ajaksi niin, että ajanjakson alkuun ja loppuun sijoittui kiireellinen sijoitus ja keskelle noin neljän ja puolen kuukauden avohuollon sijoitus.
 - Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun mukaan lapsella **oli oikeus jälkihooltoon lastensuojelulain 75 §:n 1 momentin toisen virkkeen nojalla, vaikka avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen kesto oli alle kuusi kuukautta** (ks. KHO:2016:92 [KHO:2016:92 - Korkein hallinto-oikeus](#))
- Jälkihoultovelvoitteen syntymisen kannalta ei ole merkitystä, vaikka avohuollon sijoitukset olisi tehty peräkkäin eri hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden kannalta päätöksenteolla on merkitystä siksi, että avohuollon sijoitusten perusteella syntyneen jälkihoultovelvoitteen kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen kotikunta on ollut viimeisen sijoituksen päättyessä (lastensuojelulaki 16 a §).
- Jos lapsen/nuoren kotiuttaminen on mahdollistettu järjestetyillä palveluilla, turvaamalla hänen tai kasvatuksesta vastaavien perustarpeita tai esim. asumista, jälkihoultovelvoite jatkuu, vaikka lapselle itselleen ei olisi järjestetty jälkihuollon palveluja sillä perusteella, ettei jälkihuollon tarvetta ole.
- Nuoren solmima avioliitto tai rekisteröity parisuhde ei katkaise kunnalle kuuluvaa jälkihoultovelvoitetta.
- Jos lapsella ei ole sijaishuollon tai avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen minkäänlaista jälkihuollon tarvetta, hyvinvointialueella ei ole ehdotonta velvollisuutta jälkihuollon järjestämiseen. Tällöin jälkihoultovelvoite päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun sijoitus on päättynyt. Jos lapselle syntyy viiden vuoden määräajan päättymisen jälkeen uudestaan lastensuojelun tarve, palveluja ja tukitoimia järjestetään siten kuin lastensuojelulaissa on säädetty uutena asiakkaana.

HARKINNANVARAINEN JÄLKIHUOLTO

- Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös sellaiselle lastensuojelun asiakkaana olleelle lapselle tai nuorelle, jolla ei ole muodostunut huostaanoton tai vähintään 6 kuukauden avohuollon sijoituksen myötä subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon (lastensuojelulaki 75 §). Tällöin puhutaan harkinnanvaraisesta jälkihuollosta.
- Jos jälkihuolto järjestetään harkinnanvaraisesti lastensuojelulain 75 §:n 2 momentin mukaisesti, vastaa kustannuksista se hyvinvointialue, jossa jälkihuoltopäätös tehdään (lastensuojelulaki 16 a §).
- Hyvinvointialue harkitsee sisällön ja keston.
- Ei lakiin perustuvaa veloitetta järjestää 25 vuoteen saakka.
- Mahdollistaa aktiivisen ja tehokkaan työskentelyn esimerkiksi pitkäaikaisesti lastensuojelun tukitoimien piirissä olleelle.
- Järjestetään lapsen tai nuoren tarvitsemia palveluja ja tukitoimia, kuten esimerkiksi taloudellista tukea, jatketaan jo lastensuojelun asiakkuuden aikana alkanutta terapiaa, tuetaan asumisessa ja koulutuksen/opintojen järjestämisessä ja niissä suoriutumisessa. Hyvinvointialueella on mahdollisuus harkita sisältö yksilöllisiin tarpeisiin ja nuoren omiin toiveisiin perustuen.
- Järjestetään harkinnanvaraiseen jälkihuoltoon varattujen määrärahojen mahdollistamissa puitteissa.

JÄLKIHUOLLON TOTEUTTAMINEN – JÄRJESTÄMIS- JA KUSTANNUSVASTUU

- Lastensuojelun järjestämismvastuusta säädetään lastensuojelulain 16 §:ssä. Pääsääntö on, että lastensuojelun järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on.
- Jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on vastannut sijaishuollon kustannuksista.
 - Jos jälkihuolto järjestetään 75 §:n tarkoitetun yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen perusteella, vastaa jälkihuollon kustannuksista se hyvinvointialue, jonka alueella on lapsen kotikunta sijoituksen päättyessä.
 - Jos jälkihuolto järjestetään harkinnanvaraisesti 75 §:n mukaisesti, vastaa kustannuksista se hyvinvointialue, jossa jälkihuoltopäätös tehdään.
- Lastensuojelulain 16 b §:n mukaan hyvinvointialueen, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (*sijoitushyvinvointialue*), on järjestettävä yhteistyössä 16 §:n tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan hyvinvointialueen (*sijoittajahyvinvointialue*) sekä lapsen tai nuoren sijoituspaikan sijaintikunnan ja jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asuinkunnan kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset sijoitushyvinvointialue sekä lapsen tai nuoren sijoituspaikan sijaintikunta ja jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asuinkunta on oikeutettu perimään sijoittajahyvinvointialueelta. Myös sosiaalityön/sosiaaliohjauksen toteutuneet kustannukset voi laskuttaa.
 - Kaikki jälkihuoltoon oikeutettujen asiakkaiden käyttämät palvelut eivät ole jälkihuoltoa, mikäli niitä ei järjestetä jälkihuollolliseen tarpeeseen perustuen. Voi olla tarvetta esimerkiksi terveydenhuollon kiirevastaanottokäynteihin tai suun terveydenhuoltoon, joihin liittyvä palvelutarve johtuu muusta kuin jälkihuollollisesta tarpeesta. Näiden palvelujen kustannuksia ei voi laskuttaa jälkihuollon kustannuksista vastaavalta hyvinvointialueelta.
- Jos järjestämisestä ja kustannuksista vastaavat eri hyvinvointialueet, on tärkeää sopia yhteistyöstä, siltä osin kuin ne kohdistuvat järjestettyyn jälkihuollolliseen tukeen.
- Toiselle hyvinvointialueelle muuttavan jälkihuollon asiakkaan osalta voidaan menetellä siten, että yhdessä jälkihuollon kustannuksista vastaavan hyvinvointialueen ja jälkihuollon asiakkaan kanssa tehdään jälkihuoltosuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollolliset tarpeet, tarvittavat palvelut ja tuki, jotka sitten jälkihuoltona järjestetään sen hyvinvointialueen toimesta, missä jälkihuollon asiakas asuu. Uusi hyvinvointialue vastaa siitä, että jälkihuoltosuunnitelmassa sovitut asiat järjestetään.

HUOMIOITA JÄRJESTÄMISVASTUUSTA

- Jälkihuollon päätöksiä tekevien sosiaalihuollon ammattihenkilöiden täytyy olla virkasuhteisia, koska jälkihuoltoa koskeva päätöksenteko on julkisen vallan käyttöä samoin kuin muukin lastensuojelun päätöksenteko. (Puustinen-Korhonen & Uotinen 2020)
- Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle eli myös alaikäiselle jälkihuollettavalle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (lastensuojelulaki 13 b §)
- Lastensuojelulain lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskeva sääntely ei ulotu 18-24-vuotiaisiin nuoriin
- Sosiaalihuoltolain 3 §:ssä määritellyillä kriteereillä arvioituna ei voi kategorisesti tulkita, että jokainen jälkihuollon asiakas olisi erityistä tukea tarvitseva henkilö.
- Hyvinvointialueen olisi tunnistettava ne jälkihuollon asiakkaat ja asiakasprosessin kohdat, joiden osalta edellytetään sosiaalityöntekijän palveluja ja rakennettava jälkihuoltoon sellaisten ammattihenkilöiden työvoimaresurssi, joka parhaiten palvelee jälkihuollon asiakkaiden tuen ja palvelujen tarpeita.
- Jälkihuollon järjestämismvastuu on hyvinvointialueella ja hallintosäännöllä puolestaan määritellään viranhaltijaorganisaation perusrakenne, tehtävät ja viranomaisten (mm. sosiaaliohjaajat, sosiaalityöntekijät, muut ammattihenkilöt, johtavat sosiaalityöntekijät) toimivalta myös jälkihuollon osalta
- Hyvinvointialue voi siis harkita jälkihuollon asiakkaiden palvelutarpeiden perusteella, millaista ammattihenkilöstöä jälkihuollossa työskentelee. Hallintosäännössä tulee määritellä tehtävät ja toimivalta.
- Jälkihuollon asiakkaiden jälkihuollollisten oikeuksien toteutumisen kannalta on tärkeää, että jälkihuollossa on riittävästi sosiaalityön asiantuntemusta ja resursseja sekä muuta jälkihuollossa tarvittavaa ammattihenkilöstöä ja palveluita.

”Jälkihuollon järjestäminen on nuorelle lailla turvattu oikeus, jonka toteuttaminen on kunnan erityinen velvollisuus. Tämän takia nuoren tarvitsemia palveluja ja tukea on järjestettävä määrärahoista riippumatta. Puutteelliset määrärahat ja resurssit eivät voi olla este jälkihuollon lainmukaiselle järjestämiselle.”

(EOAK/6462/2018:
<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ra tkaisut/-/eoar/6462/2018.>)

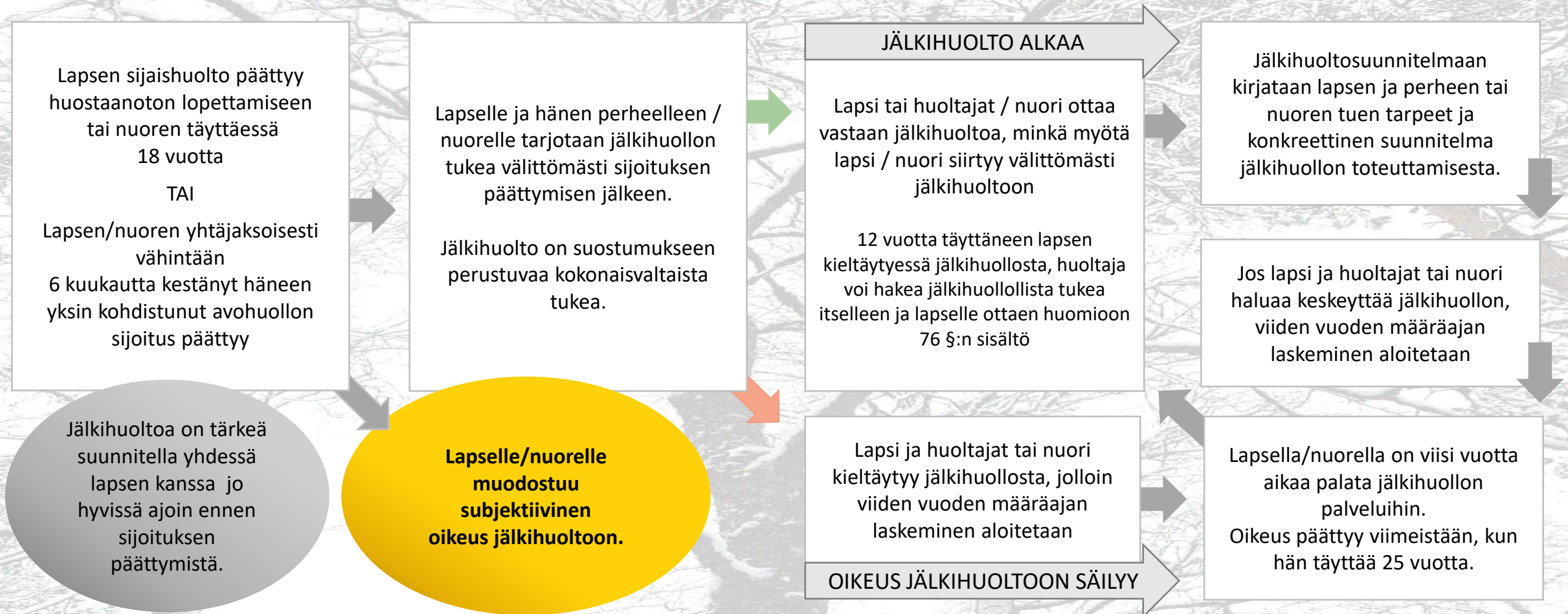

2. JÄLKIHOULTOPROSESSI

JÄLKIHUOLTO-OIKEUDESTA

JÄLKIHUOLTO-OIKEUS – päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta

Jos lapsi/nuori jatkaa sijoituksen päättymisen jälkeen jatkaa jälkihuollon tuen ja palveluiden piirissä, ei viiden vuoden määräajan laskemista aloiteta.

JÄLKIHUOLLON TOTEUTTAMISEN LÄHTÖKOHDAT

”Sijaishuollon päättyessä ja lapsen siirtyessä jälkihuoltoon ja jälkihuoltoa järjestettäessä, [hyvinvointialueella] ja sen alaisilla toimivaltaisilla viranhaltijoilla on edellä sanotun mukaisesti korostettu velvollisuus huolehtia siitä, että jälkihuollossa oleva itsenäistymässä oleva nuori saa riittävästi ohjausta ja neuvontaa sekä niitä palveluja ja erityistä tukea, joita hän välttämättä tarvitsee itsenäistymisensä tueksi, saadakseen jälkihuollolliset laissa säädetyt hänelle kuuluvat oikeutensa turvattua. Jälkihuollossa oleva nuori voi tarvita ja usein tarvitsee sijaishuollon jälkeen laaja-alaista ja moniammatillista tukea ja siihen liittyviä palveluja.”

(EOAK/7624/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

- Kun jälkihuolto-oikeus on muodostunut, jälkihuolto on lapsen/nuoren subjektiivinen oikeus. Lapselle/nuorelle on siis järjestettävä jälkihuoltoa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Tähän ei saa vaikuttaa esimerkiksi määrärahat.

- Lastensuojelulaki ei yksiselitteisesti määrittele, mitä jälkihuolto on ja mitä sen tulisi sisältää. Pääperiaatteena on jälkihuolettavan yksilöllisiin tarpeisiin perustuvan tuen ja palveluiden järjestäminen.
- Jälkihuoltoa toteutettaessa kyseeseen voivat tulla mitkä tahansa sosiaalihuollon tai terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella.

(Pukkio & Hoikkala 2016, 15.)

”[Hyvinvointialueen] on aina järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle ja nuorelle jälkihuoltoa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Jälkihuollon yksilöllistä tarvetta on ryhdyttävä arvioimaan hyvissä ajoin jo sijaishuollon aikana. Jälkihuoltoa suunnitellaan yhteistyössä lapsen, lapsen sijoituspaikan ja vanhempien kanssa. Suunniteltaessa lapsen jälkihuoltoa sijaishuollon aikana lapsen omat mielipiteet ja toivomukset jälkihuollon sisällöstä on erityisesti otettava huomioon. Lapsen osallistaminen oman jälkihuoltonsa suunnitteluun on erityisen tärkeää jälkihuollon onnistumiselle.”

(EOAK/8494/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/8494/2020>.)

JÄLKIHUOLLON PROSESSI KÄYNNISTYY – LAPSEN/NUOREN OMATYÖNTEKIJÄ

- Alle 18-vuotiaalla jälkihuollon asiakkaalla – mihin lastensuojelulaissa viitataan termillä *lapsi* – on oltava nimettynä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö. (Lastensuojelulaki 6 § ja 13 b §.)
- Täysi-ikäisellä jälkihuollon asiakkaalla, joka lastensuojelulain 6 §:n mukaan on 18-24-vuotias nuori, ei edellytetä nimettävän lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää lastensuojelulain 13 b §:ään perustuen. 18-24-vuotias ei ole lastensuojelulain tarkoittama lapsi.
- 18-24-vuotiaan nuoren omatyöntekijän määräytymiseen sovelletaan sosiaalihuoltolakia. Sosiaalihuoltolain 42 §:ssä säädetään omatyöntekijästä:
 - Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.
 - Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö. Omatyöntekijänä saa toimia mainituissa pykälässä tarkoitettujen ammattihenkilöiden sijaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua.
 - Erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.
- Seuraavalla sivulla on avattu sosiaalihuoltolain 3 §:n määritelmä erityistä tukea tarvitsevasta henkilöstä:

”Käsitykseni mukaan lastensuojelulain 29 §:n mukainen velvoite, jonka mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee tavata lapsi henkilökohtaisesti ja riittävän usein, koskee myös jälkihuollossa olevaa nuorta.”

(EOAK/2723/2020 <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2723/2020>.)

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN HENKILÖN MÄÄRITELMÄ

Sosiaalihuoltolaki 3 §:

- Erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä ja asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja
 - kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja
 - jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään
- Erityistä tukea tarvitsevilla lapsella tarkoitetaan lasta, jonka
 - kasvuolosuhteet vaarantavat tai
 - eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai
 - joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai
 - joka on erityisen tuen tarpeessa edellisessä kohdassa mainituista syistä.

Olellisinta on tunnistaa riski, että henkilö voi jäädä ilman tarvitsemiaan palveluja.

- Erityisen tuen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi:
 - useampi sairaus tai vamma
 - vielä diagnosoimaton oireyhtymä
 - useasta eri syystä johtuva tuen tarve
 - uupumusta aiheuttava tuen tarve ja vaikeudet päästä tarvittavien palvelujen piiriin
 - palvelujärjestelmän toimimattomuus, kuten tarvetta vastaavien ja oikea-aikaisten palvelujen puute tai riittävyys sekä palvelujen vaikuttavuus ja laatu
- Monialaisen yhteistyön toimimattomuus voi vaikuttaa henkilön erityisen tuen tarpeeseen.
- Paljon palveluja tarvitseva tai niin sanottu yhteisasiakas ei välttämättä ole erityistä tukea tarvitseva, mutta voi olla sitä, jos palvelut ovat epätarkoituksenmukaisia, väärinä tai puutteellisia.

LAPSEN/NUOREN VALMISTELU JÄLKIHUOLTOON

- Jälkihuollon suunnittelu ja työskentely etenkin sijaishuollosta itsenäistyvän lapsen kanssa on hyvä aloittaa ajoissa, mielellään jo vajaa vuosi ennen täysi-ikäisyyttä tai itsenäisesti muuttoa.
- Alaikäiset jälkihuollossa olevat lapset rinnastaan käytännössä usein avohuollon asiakkuuteen. Tarvittaessa tukea voidaan järjestää myös avohuollon tukitoimena. Keskeistä on, ettei lapsen asema saa heikentyä, oli sitten avohuollon tukitoimen tai jälkihuollon asiakkaana.
- Tuen suunnittelussa ja järjestämisessä tulee huomioida, että lapsen/nuoren elämään on sisältynyt monenlaisia tapahtumia ja muutoksia niin kasvuympäristöjen kuin esimerkiksi vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta. Taustalla voi olla myös esimerkiksi turvattomuutta, traumaattisia kokemuksia, toivottomuutta ja epäluottamusta viranomaisia kohtaan.
 - Jälkihuollon toteutuksesta päättävän/vastaavan työntekijän tulee kohdata lapsi/nuori siten, että jokainen kohtaaminen vahvistaa jälkihuollettavan turvallisuuden tunnetta, osallisuutta, toiveikkuutta ja kokemuksen siitä, että hän on arvokas.
 - Tuen tulee olla voimavarakeskeistä ja pyrkiä vahvistamaan jälkihuollettavan luottamusta tulevaisuuteen sekä hänen omaa toimijuutta siten, että hän saa onnistumisen ja pärjäämisen kokemuksia. Turvallisuuden ja luottamuksen tunteet vahvistavat toimijuutta.
 - Jotta nuori pystyy ottamaan tukea vastaan, on hänen tunnettava luottamusta jälkihuollon työskentelyä kohtaan.
 - Tarvittaessa jälkihuollettavalle on tarjottava mm. psykososiaalista tukea, tukea merkityksellisissä ihmissuhteissa, rinnalla kulkemista
- Jälkihuoltoon oikeutetulle lapselle ja nuorelle on kerrottava hänen ymmärtämällään tavalla jälkihuollon merkitys ja lapselle tai nuorelle kuuluvat jälkihuollon aikaiset erityiset oikeudet.
- Jälkihuollon työskentelyssä on hyvä muistaa, että täysi-ikäisellä nuorella on viime kädessä itsemääräämisoikeus omista asioistaan. Alaikäisen lapsen kohdalla vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja sen turvaamisesta. Huomioitava myös, että jälkihuoltoon oikeutettuja ovat myös alaikäisen lapsen vanhemmat. Pelkkä lapsen vastustaminen ei vielä tarkoita sitä, että jälkihuoltoa ei voida ollenkaan järjestää. Etenkin alaikäisen kohdalla vanhemmille osoitettu jälkihuollon tuki voi olla tärkeässä roolissa lapsen kotona asumisen mahdollistamiseksi.

JÄLKIHUOLTOSUUNNITELMA – TYÖSKENTELYN PERUSTA

- Jälkihuolto perustuu lapsen/nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja niiden pohjalta yhdessä lapsen (alle 18 v.) ja hänen huoltajiensa tai nuoren (18-14 v.) kanssa laadittuun lastensuojelulain 30 §:n 5 momentin mukaan laadittavaan jälkihuoltosuunnitelmaan, joka on keskeisin työkalu jälkihuollon järjestämisessä.
- Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan, millä tavalla konkreettisesti jälkihuolto toteutetaan ja perusteet toteutukselle. Alaikäisen lapsen tilanteessa vanhemmat ja tarvittaessa muut läheiset (voi koskea esimerkiksi perhehoitajaa tai sitä henkilöä joka vastaa lapsen huolenpidosta tai jonka luona lapsi asuu.) ovat mukana työskentelyssä.
- Jälkihuollossa olevaa lasta tai nuorta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan:
 - jälkihuollon tarkoitus
 - lapsen ja hänen huoltajiensa tai nuoren oma käsitys palvelujen tarpeesta ja niistä palveluista ja erityisestä tuesta, jotka hänelle tulisi järjestää
 - jälkihuollolliset tarpeet ja tavoitteet
 - konkreettiset toimet, miten tarpeisiin vastataan
 - erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle tai nuorelle ja hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville. (Lastensuojelulaki 30 §)
- Jälkihuollon suunnitelmaa tehdessä on tärkeä muistaa velvollisuus monialaiseen yhteistyöhön (Sosiaalihuoltolaki 41 §).

Palvelujen järjestämiseksi ja lapsen/nuoren oikeuksien toteuttamiseksi jälkihuoltosuunnitelmalla on keskeinen merkitys.

”Jälkihuoltoa järjestetään asiakassuunnitelman/ jälkihuoltosuunnitelman perusteella, minkä vuoksi lapsen/nuoren oikeuksien kannalta on ratkaisevaa se, millä huolellisuudella jälkihuoltosuunnitelma on tehty. Nuoren kannalta on siis olennaisen tärkeää, että hänen yksilölliset tarpeensa kirjataan asiakassuunnitelmaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti.”

(EOAK/8494/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/8494/2020.>)

HUOMIOITAVAA TÄYSI-KÄISEN NUOREN JÄLKIHUOLTOSUUNNITELMASTA

- Lastensuojelulaissa ei ole määritelty, että täysi-ikäisen jälkihuollettavan jälkihuollon asiakassuunnitelman tekijän tulisi olla aina sosiaalityöntekijä, vaikka usein näin onkin. On myös huomioiva mahdollinen erityisen tuen tarve.
 - HUOM: Jälkihuollon päättyessä lastensuojelulaki edellyttää, että sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet.
 - Hyvinvointialueen on huolehdittava, että sosiaalityön työpanosta on saatavilla.
<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lastensuojelutunti-291020-muistio.pdf>
- On jälkihuoltoon siirtyviä/jälkihuollon piirissä olevia nuoria, joille sosiaalityöntekijä asiakassuunnitelman laatijana on luonteva ratkaisu, esim. luottamuksellisen asiakassuhteen jatkuvuuden puoltaessa menettelyä siirryttäessä sijaishuollosta jälkihuoltoon ja/tai nuoren palvelutarpeisiin liittyvien syiden vuoksi.
- Nuoren mielipiteelläkin on painoarvoa pohdittaessa omatyöntekijää. Pääperiaate jälkihuollon työssä on kuitenkin aina se, että jälkihuollettavan kanssa suunnitellaan ja sovitaan työskentelystä yhdessä ja sovitut asiat kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaan.
- Sosiaalityön työpanosta on oltava hyvinvointialueella riittävästi käytössä myös jälkihuollossa olevien nuorten jälkihuollollisia tarpeita ja siihen liittyvää päätöksentekoa varten.

”Jälkihuollon suunnittelussa ja sen toteuttamisessa sosiaalihuollon ammatillisesti koulutetun viranhaltijan tuki on jälkihuollossa olevalle nuorelle välttämätöntä. Itsenäistymässä olevan nuoren muuttuviin jälkihuollollisiin tarpeisiin vastaamiseksi tulee nuoren oikeus saada sosiaalityön palveluja ja tavata omaa työntekijäänsä turvata yksilöllisesti jälkihuollon aikana. Palvelujen järjestäminen ja nuoren osallistumisoikeuksien toteutuminen ja sen edistäminen edellyttävät jälkihuollossa usein vahvaa nuorelle annettavaa tukea, ohjausta ja neuvontaa sekä myös hänelle annettavia tietoja ja selvityksiä käytettävissä olevista palveluista ja palvelujärjestelmistä.”

(EOAK/7624/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

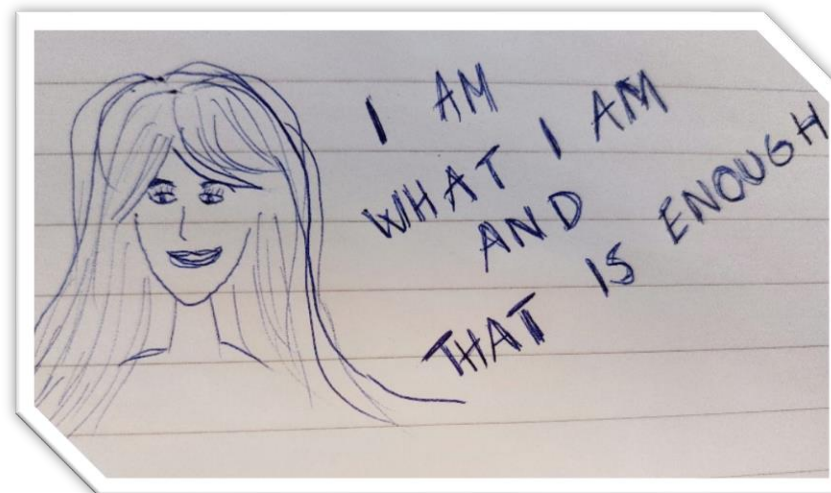
HUOMIOITA JÄLKIHUOLTOSUUNNITELMASTA

”Jälkihuollon tarve kartoitetaan ja arvioidaan jälkihuoltosuunnitelmassa, johon on kirjattava lapsen tai nuoren tarvitseman erityisen tuen ja avun tarve sekä käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet. Jälkihuoltosuunnitelmaan osallisena voi olla myös (ja yleensä ovat) lapsen vanhemmat tai muut henkilöt, joiden luona lapsi alaikäisenä asuu. Jälkihuoltosuunnitelman tarkoitus on siten erilainen kuin lastensuojelun avohuollossa ja joka tapauksessa sen merkitys palveluja järjestettäessä ja päätöksenteossa on myös toisenlainen kuin muiden 30 §:n tarkoittamien asiakassuunnitelmien osalta on. **Suunnitelman merkitystä on jälkihuollon sisältöä koskevassa 76 §:ssä korostettu viittaamalla jälkihuollon järjestämisen osalta nimenomaisesti jälkihuoltosuunnitelmaan (”asiakassuunnitelma huomioon ottaen”). Lapsen ja nuoren kannalta on siis oleellisen tärkeää, että hänen yksilölliset tarpeensa kirjataan asiakassuunnitelmaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti.”**

(EOAK/566/2021: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/566/2021>.)

”Jälkihuoltosuunnitelmaa tulee tarkistaa säännöllisesti (Lastensuojelulaki 30 §). ”koska jälkihuollon järjestäminen perustuu oleellisesti jälkihuoltosuunnitelmaan ja siihen kirjattuihin keinoihin ja tavoitteisiin on sosiaaliviranomaisen huolehdittava siitä, että suunnitelmaa päivitetään ja tarkistetaan riittävän usein. Jälkihuoltosuunnitelma tulee tarkistaa ja sitä tulee päivittää erityisesti jälkihuollossa olevan nuoren elämäntilanteen ja tuentarpeen muuttuessa.”

(EOAK/7624/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

JÄLKIHUOLLON SISÄLLÖSTÄ

- Jälkihuollon sisällöstä on säädetty lastensuojelulain 76 §: ”Hyvinvointialueen on järjestettävä jälkihuolto lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin perustuva 30 §:n mukainen asiakassuunnitelma huomioon ottaen tukemalla lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on, siten kuin tämän lain avohuollon tukitoimia koskevassa seitsemännessä luvussa, perhehoitajien tukemista huollon siirron jälkeen koskevassa 46 §:n, ihmissuhteita ja yhteydenpitoa koskevassa 54 §:ssä sekä tässä luvussa säädetään.”
- Jälkihuollon sisältöä koskevassa säännöksessä 76 § viitataan lastensuojelulain lukuun seitsemän eli avohuollon tukitoimet.
 - Hyvinvointialueen on järjestettävä jälkihuoltoa tarpeisiin perustuen siten kuin kyseisessä luvussa on säädetty, aiemmin mainittujen lisäksi tuki harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpidossa sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä, kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta sekä muita tarpeenmukaiset palveluja ja tukitoimia.
- Kyseeseen voivat tulla mitkä tahansa sosiaali- tai terveydenhuollon palvelut tai muut palvelut ja tukitoimet, joita on järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella lapselle ja hänen vanhemmilleen tai nuorelle.
 - Esimerkiksi: Lapselle varhaiskasvatusta, terapiaa ja kuntoutusta, tukiperhe, taloudellista ja muuta tukea koulunkäynnissä, opiskelussa, ammatin hankinnassa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä ja muita lasta tukevia palveluja ja tukitoimia. Lapsen vanhemmille annettavaa apua lapsen kotiutumisen ja kasvatustehtävän tukemiseksi: asumisen järjestäminen, taloudellista tukea, kotipalvelua, apua ongelmatilanteiden selvittämisessä, päihdepalveluja, perhetyötä ja mitä muuta tahansa sosiaali- tai terveydenhuollon palvelua, jota vanhemmat tarvitsevat vanhemmuuden tueksi.
- Jälkihuollon sisältö riippuu myös sijaishuollon järjestämisen syistä, millä tavoin ja missä laajuudessa jälkihuollon tulee tukea itsenäistymässä olevaa nuorta hänen jälkihuollollisessa tarpeessaan.
- Jälkihuollossa oleva täysi-ikäinen nuori on lähtökohtaisesti itse vastuussa tilanteestaan ja tukea on annettava nuoren yksilöllisen tilanteen ja suostumuksen mukaisesti. Jälkihuoltosuunnitelmaa laadittaessa keskeistä onkin ohjata ja tukea nuorta pohtimaan, mikä häntä tukisi sekä asettamaan omia tavoitteita jälkihuollon työskentelylle.
- Jälkihuollollinen tarve voi muuttua jälkihuollon aikana. Tällöin asiakassuunnitelmaa on syytä tarkista ja kirjata siihen uudet jälkihuollon tarpeet sekä se kuinka näihin tarpeisiin vastataan.

HUOMIOITAVAA JÄLKIHUOLTOA JÄRJESTETTÄESSÄ

- Jälkihuollon sisältö on lapsen, hänen huoltajiensa ja vanhempiensa ja nuoren jälkihuollollisen tuen tarpeisiin perustuvaa. Sisältö on kirjattuna asiakassuunnitelmaan, joka luo perustan työskentelylle.
- Sosiaalihuoltolain lähtökohtana on riittävien ja tarpeenmukaisten palveluiden järjestäminen, mikä pätee myös jälkihuollossa.
- Laki ei tunne erittelyä esim. aikuissosiaalityön ja lapsiperhepalveluiden välillä. Se millaisia palveluja järjestetään, lähtee asiakkaan tarpeista. Asiakkaan ei tule joustaa palvelujärjestelmän mukana, vaan järjestelmän tukee joustaa asiakkaan tarpeiden mukaisesti.
 - Asiakkaalla on oikeus saada aikuissosiaalityön palveluja, jos hänellä on siihen tarve.
 - Samoin esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisia palveluja saava on oikeutettu sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisiin palveluihin. (yleis- ja erityislakien palveluihin)
 - Lapsen/nuoren jälkihuollon asiakkuus ei estä vanhemmilta esim. sosiaalihuollon asiakkuutta.
 - Monialainen yhteistyö tärkeää.
- Jälkihuollon tukitoimista eli palveluista tehdään sosiaalihuollon viranhaltijan toimesta muutoksenhakukelpoiset päätökset. Asiakassuunnitelmalla ei voi korvata velvollisuutta päätöksentekoon. Asianosaisia jälkihuoltoa koskevissa päätöksissä ovat lapsen huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi. Jos jälkihuollon piirissä on 18 vuotta täyttänyt nuori, asianosainen on ainoastaan nuori itse.
 - Jälkihuollon asiakkuuden aloittamisesta ei ole lakiin perustuvaa velvoitetta tehdä päätöstä. Lasta tai nuorta koskeviin asiakirjoihin on sen sijaan tehtävä jälkihuollon aloittamisesta merkinnät.
- Päätöksiin on muutoksenhakuoikeus huoltajalla ja 12 vuotta täyttäneellä lapsella. Mikäli jälkihuoltoa ei järjestetä asianomaisten hakemuksen tai vaatimuksen perusteella sen vuoksi, että jälkihuolto-oikeus on päättynyt (asiakkuudesta kulunut viisi vuotta) tai jälkihuoltoa ei järjestetä asianomaisen hakemuksen mukaisessa laajuudessa, on tehtävä kielteinen päätös, joka on muutoksenhakukelpoinen. Jälkihuoltoa koskeva viranhaltijan päätös voidaan saattaa oikaisuvaatimuksena hyvinvointialueen käsiteltäväksi. Hyvinvointialueen päätöksestä voidaan valittaa hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen jos korkein hallinto-oikeus myöntää asiassa valitusluvan.

JÄLKIHUOLLON TYÖSKENTELYSTÄ

- Jälkihuollon palveluihin ja tukeen liittyy oleellisena osana lapsen tai nuoren asumisen järjestäminen, koulutuksesta ja toimeentulosta huolehtiminen. Tämä tarkoittaa usein esimerkiksi ohjaamista ja tukemista itsenäistymisessä, omassa elämässä, asumisessa ja arjen eri asioissa. Lapsen tai nuoren kokonaistilanne selvitetään ja arjen toimintakykyä mietitään yhdessä.
- Työntekijän tulee pyrkiä luomaan luottamuksellinen ja kunnioittava suhde lapsen tai nuoren kanssa. Monelle jälkihuollettavalle on merkityksellistä jo se, että hän tietää, mistä ja keneltä hän saa tarvittaessa apua ja tukea. Myös kokemus siitä, että työntekijä on kiinnostunut ”juuri minun” hyvinvoinnista, voi vaikuttaa positiivisesti lapsen/nuoren tilanteeseen ja esimerkiksi turvallisuuden tunteeseen.
- Jälkihuollettavan kanssa kartoitetaan hänen toiveiden ja tarpeiden mukainen riittävä läheis- ja ammattilaisverkosto, joka tarvittaessa tukee häntä yksilöllisesti. Työntekijän tehtävänä on myös tarvittaessa edistää sitä, että lapsen/nuoren ympärillä oleva verkosto on tietoinen tuen tarpeista, tilanteeseen vaikuttavista tekijöistä sekä tarkoituksenmukaisista keinoista lapsen/nuoren tukemiseksi.
- Työntekijän tehtävänä on myös lapsen/nuoren oikeuksien ja velvollisuuksien näkyväksi tekeminen, mikä tarkoittaa esimerkiksi oikeuksista kertomista ymmärrettävällä tavalla. Työntekijän tulee kertoa hänelle olemassa olevista palveluista sekä tarjota neuvontaa ja ohjausta, jos on riskinä, että lapsen/nuoren oikeus esimerkiksi johonkin hänelle välttämättömään palveluun tai tukeen ei toteudu.
- Lapsen/nuoren ohjaaminen on intensiivistä lähityötä muutosprosessin läpiviennissä, jonka keskiössä on dialogisuus, reflektiivisyys, ratkaisukeskeisyys ja asiakaslähtöisyys. Työntekijän tehtävänä on antaa ohjausta ja neuvontaa sekä olla tavoitettavissa ja antaa konkreettista apua asioiden hoitamiseksi. Keskiössä on auttaa jälkihuollettavaa löytämään omat voimavaransa, auttaa häntä kokemaan onnistumisia ja vahvistaa niitä. Työote jälkihuollossa on motivoiva ja psykososiaalista tukea antava. Esimerkiksi sosiaaliohjausta annetaan lapsen/nuoren tarpeen mukaan, jotka ovat määritelty yhdessä asiakkaan, sosiaalityöntekijän, sosiaaliohjaajan ja tarvittaessa muun verkoston kanssa.
- Mahdollisuus saada tarvitsemaansa kuntoutusta ja tukea arkeen sekä itsenäiseen elämään on tärkeää. Jälkihuollossa olevan nuoren mahdollisuudet itsenäistyä ja kiinnittyä yhteiskuntaan riippuvat usein hänen tosiasiallisista mahdollisuuksista saada itselleen koulutusta ja tarpeenmukaista kuntoutusta. Myös tukihenkilö- tai perhe voi tulla kysymykseen jälkihuollollisena tukena nuorelle. Tällainen tuki voi auttaa nuorta arjessa ja esimerkiksi olla tukena henkilökohtaisen taloudenhallinnan opettelussa. Myös apu ja tuki viranomaisasioiden hoidossa, asumisessa ja muissa arjen tilanteissa voi tulla kysymykseen jälkihuollollisena tukena.

JÄLKIHUOLLON TUKITOIMISTA

- Jälkihuoltoa voidaan toteuttaa monenlaisin keinoin, mutta keskeisin tavoite on vastata lapsen ja perheen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin. Tämä edellyttää sitä, että työntekijä tutkii yhdessä lapsen/nuoren ja tilanteen mukaan läheisten sekä muiden mahdollisten toimijoiden kanssa, millaisia erilaisia vaihtoehtoja ja variaatioita on tarkoituksenmukaista järjestää jälkihuollon tukena.
- Jos lapsen tai nuoren sijoitus päättyy hänen kotiutumiseen, jälkihuollon tuki voi olla esimerkiksi vanhemmille järjestettäviä avohuollon palveluja tai taloudellista tukea, jolla mahdollisesta lapsen kotiutuminen tai tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tukimuotoja voivat olla esimerkiksi kotipalvelu, perhetyö tai perheterapia. Jälkihuoltona voi tukea myös lapsen tai nuoren mahdollisuutta ylläpitää suhteitaan esimerkiksi läheisiin tai vaikka sijaishuoltopaikkaan.
- Jälkihuoltona voidaan myös järjestää tukea nuoren vanhemmuuteen, jos nuorella on oma lapsi tai hän on tulossa vanhemmaksi. Sen sijaan jälkihuoltoon oikeutetun nuoren oman lapsen tarvitsemat tukitoimet eivät ole jälkihuoltoa.
- Jälkihuollossa on keskeistä tarpeen mukaan tukea lapsen tai nuoren sosiaalisia suhteita hänelle merkityksellisiin ihmisiin. Jälkihuoltoon voi sisältyä myös lapsen tai nuoren mahdollisuus pitää yhteyttä aiempaan sijaishuoltopaikkaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi taloudellista tukea matkakuluihin tai yhteydenpidon kuluihin.
- Myös lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on mahdollista jälkihuoltona.
- Jälkihuoltona on mahdollista tukea monin eri keinoin myös taloudellisissa asioissa. Varsinaisen rahallisen tuen lisäksi esimerkiksi nuorta voi auttaa myös se, että hänen kanssaan mietitään erilaisia rahankäytön hallinnan keinoja. Jos nuorella on merkittäviä vaikeuksia raha-asioiden hoitamisessa ja yleiset perusteet edunvalvonnalle on olemassa, edunvalvojaa voidaan hakea jo ennen kuin nuori täyttää 18 vuotta. Edunvalvontaa voidaan myös hakea niissä tilanteissa, jossa nuorella on omaisuutta ja vaarana on se, että nuori ei vielä hahmota talouden hoitamista tai on altis taloudelliselle hyväksikäytölle.

ESIMERKKEJÄ TUKITOIMISTA

Jälkihuoltana voidaan järjestää esimerkiksi seuraavia palveluita ja tukitoimia:

- ✓ Apua omien voimavarojen löytämiseksi ja tulevaisuuden suunnitteluun
- ✓ Tukea siirtymisen valmisteluun
- ✓ Tukea tärkeiden ihmissuhteiden vahvistamiseksi/ylläpitämiseksi (ml. esim. matkakulujen maksaminen, jotta nuori voi vierailla perheen, sukulaisten tai muiden läheistensä luona)
- ✓ Apua asunnon hankkimiseksi
- ✓ Tukea viranomaisasiointiin ja esim. etuuksien hakemiseen
- ✓ Tukea koulunkäynnin ja opintojen aloittamiseen ja niissä suoriutumiseen
- ✓ Tukea työllistymiseen ja harjoitteluun
- ✓ Tukea harrastuksiin
- ✓ Tukea tukitoimien saamiseen (esim. terapia)
- ✓ Loma- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen
- ✓ Tukea kuntoutukseen osallistumiseen (yhdessä perheen kanssa, jos se on lapsen edun mukaista)
- ✓ Mahdollisuus osallistua vertaistukiryhmään
- ✓ Taloudellista tukea nuoren asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymiseen liittyviin menoihin, sekä ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön
- ✓ Mahdollista saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen
- ✓ Tukea terveydenhuollon palvelujen saamiseksi

Suunnitelma voi sisältää mm. seuraavia tukimuotoja:

- Lastensuojelulain 7 luvun mukaiset **avohuollon tukitoimet** ja/tai lisäksi:
- Asumisen ja toimeentulon turvaaminen
- Jälkihuollon sosiaaliohjaus
- Taloudellinen tuki
- Sosiaalityö
- Perhehoito + itsenäistymisasunto
- Monialainen yhteistyö (vpl, mt, työikäisten palvelut, päihdetyö, perhetyö + muut sosiaalipalvelut)
- Sähköisten palveluiden hyödyntäminen

”Mikäli nuori tarvitsee erityisiä terveydenpalveluja, on sosiaalityöntekijän huolehdittava ja varmistuttava siitä, että nuori saa tarvitsemansa palvelut joko julkisesta tai yksityisen terveydenhuollon palveluina.”

(EOAK/6462/2018:

<https://www.oikeusasiames.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6462/2018.>)

YLEISTÄ TALOUDELLISESTA TUKEMISESTA

- Jälkihuollon sekä jälkihuoltoon liittyvän taloudellisen tuen tarkoituksena on tukea nuoren itsenäistymistä eri elämän vaiheissa hänen tarpeidensa mukaisesti.
- Taloudellista tukea tarjotaan jälkihuoltoon välttämättömän toimeentulon lisäksi esimerkiksi asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymiseen liittyviin menoihin. Toimeentulotuen ohella myös niin sanotut itsenäistymisvarat katsotaan nuoren taloudelliseksi tueksi.
- Jälkihuollossa nuorta voidaan tukea taloudellisesti esimerkiksi toimeentulotuen muodossa tai muuta lastensuojelulain mukaista taloudellista tukea, jolloin tavoitteena on nuoren itsenäistyminen, kuntoutuminen ja oman elämänhallinnan vahvistaminen.
- Taloudellista tukea annettaessa toimeentulotukinormit eivät sido päätöksentekijää, vaan kysymys on aina sen arvioinnista, mikä on lapsen tai nuoren jälkihuollollinen tarve ja missä laajuudessa tukea on tähän tarkoitukseen myönnettävä.

”Silloin, kun on kysymys taloudellisen tuen antamisesta, on nuoren tuesta päätettäessä arvioitava yksilöllisen jälkihuollon tarvetta sekä arvioitava tässä yhteydessä missä laajuudessa ja mihin tarkoituksiin taloudellista tukea tulee myöntää. Totean, että taloudellista tukea voidaan myöntää jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti (lastensuojelulain 7 luku) tai esimerkiksi toimeentulotukilain perusteella. Korostan kuitenkin tässä yhteydessä, että nuorella on aina oikeus saada jälkihuoltona taloudellinen tuki riippumatta esimerkiksi siitä, onko nuorella oikeus toimeentulotukeen tai minkä suuruisena toimeentulotuki tulisi muutoin määrätä. Edellä sanotun mukaisesti toimeentulotukinormit eivät jälkihuoltoa järjestettäessä sido päätöksentekijää.”

(EOAK/7624/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

” – – nuorella on aina oikeus saada jälkihuoltona taloudellinen tuki riippumatta esimerkiksi siitä, onko nuorella oikeus toimeentulotukeen tai minkä suuruisena toimeentulotuki tulisi muutoin määrätä.”

(EOAK/7518/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>.)

KOULUNKÄYNNIN TUKEMINEN

- Jälkihuollossa on tärkeä varmistaa, että nuorella on peruskoulu suoritettuna.
- Nuoren opiskelua on perusteltua tukea taloudellisesti tai tarvittaessa muilla jälkihuollon tukitoimenpiteillä kuten sijoituksen jatkamisella toisen asteen opintojen loppuun suorittamiseksi, jos sijoituksen jatkaminen on nuoren tilanteen kannalta tarpeellista ja välttämätöntä.
- Nuori saattaa tarvita opintojen suorittamiseksi kuntoutusta esimerkiksi sairauden tai vamman takia. Jos nuoren opintojen suunnittelun tai suorittamisen esteenä on vaikea mielenterveys- tai päihdeongelma, on ensisijaista huolehtia, että hän pääsee terveydenhuollon ja päihdekuntoutuksen piiriin.
- Nuoren koulutukseen ja työelämään sijoittumisen tukemisessa ensisijaisia ovat järjestelmät, kuten opintotukijärjestelmä. Niiden ohella järjestetään tukea ja tarvittaessa myös niiden sijasta (nuoren ei tarvitse esimerkiksi ottaa opintolainaa).
- Työllistymistä voidaan tukea esimerkiksi myöntämällä taloudellista tukea ammatillisten tai muiden kurssien, korkeakoulun pääsykokeiden tai valmennuskurssien suorittamiseen, jotka edesauttavat tai parantavat nuoren mahdollisuuksia koulutuksen saamisessa ja työelämään siirtymisessä tai siellä selviytymisessä. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi opiskelu- ja työvälineiden hankinta.

”Jälkihuollon tarkoituksena on tukea ja edistää nuoren mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskuntaan kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen.”

” — — jälkihuollossa tulee erityisesti kiinnittää huomiota nuoren oikeuteen saada jälkihuollollista tukea koulutuksessaan ja opinnoissaan.”

” Mikäli nuorelle ei voida järjestää riittävää opetusta ja koulutusta esimerkiksi hänen muiden palvelujen tarpeista johtuen, tulee arvioida minkälaisia terveydenhuollon tai psykososiaalisen tuen palveluja nuori jälkihuollossa välttämättä tarvitsee. Jälkihuollossa olevien nuorten tulee saada riittävästi koulutusta ja sellaista kuntoutusta, joka edistää hänen itsenäistymistään.

(EOAK/6462/2018:

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6462/2018.>)

HUOMIOTA OPPIVELVOLLISUUDESTA JA KOULUNKÄYNNIN TUESTA

- Jos lapsi ei suostu menemään hänelle osoitettuun koulu- tai opiskelupaikkaan, on tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä selvitettävä tilanteen juurisyitä, muita vaikuttavia tekijöitä sekä tarkoituksenmukaisia keinoja tukea lasta ja perhettä. Keskeistä tavoittaa lapsen oma kokemus ja näkemys siitä, mitä tilanteessa olisi tarkoituksenmukaista tehdä lapsen koulunkäynnin tai opiskelun edistämiseksi sekä tukea koulunkäyntiä sosiaalityön ja monialaisen yhteistyön keinoin.
- Oppivelvollisuuslain 12 §, 13 § ja 14 §:ssä säädetään ohjauksesta ja valvontavastuusta. Ne kuuluvat pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjälle, mutta jos lapsi ei ole aloittanut koulunkäyntiä hänelle osoitetussa koulupaikassa, ohjaus ja valvontavastuu kuuluu kunnalle.
 - Jos on huolta alakäisen koulunkäyntiin liittyen, lastensuojeluilmoituksen/yhteydenoton tekeminen käynnistää velvollisuuden aloittaa monialainen yhteistyö.
 - Jos täysi-ikäisen nuoren tilanteesta herää huoli, tällöin on mahdollista tehdä hänen suostumuksellaan yhteydenoton sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi (sosiaalihuoltolaki 35 §).
- Huomioita oppivelvollisuuden laajenemisesta syksystä 2021 alkaen:
 - Perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta.
 - Oppivelvollisuus päättyy, kun laissa määritetty oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta.
 - Oppivelvollisen velvollisuus hakeutua jatko-opintoihin ennen perusopetuksen päättymistä (hakemisvelvollisuus myös niillä, jotka eivät saa perusopetusta suoritettua).
- Oppilaalla oikeus saada ohjausta sekä tarvittavaa tukea (yleinen, erityinen, tehostettu), tarvittaessa tehostettua ja henkilökohtaista oppilaanohjausta (oppivelvollisuuslaki 11 §).
 - Jos oppilas ei saa perusopetusta suoritettua, ohjataan oppilas hänelle sopivaan koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjä huolehtii tästä yhdessä muiden toimijoiden kanssa monialaisessa yhteistyössä.

RIITTÄVÄ TOIMEENTULO JA ASUMISOLOT

- Riittävän toimeentulon ja asumisen järjestäminen ovat selviytymisen perusedellytyksiä ja näin ollen myös keskeisessä roolissa jälkihuollossa, jos nuorella on talouteen tai asumiseen liittyviä haasteita.
- Lastensuojelulain 76 a §:ssä säädetään, että hyvinvointialueen on järjestettävä viivyytsettä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto, kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollon piirissä olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle.
- Taloudellista tukea annettaessa toimeentulotukinormit eivät sido päätöksentekijää, vaan kysymys on aina sen arvioinnista, mikä on lapsen tai nuoren jälkihuollollinen tarve ja missä laajuudessa tukea on tähän tarkoitukseen myönnettävä.

”[Sijoittajahyvinvointialueen] on säännöksen mukaan järjestettävä viipymättä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asuinolojen puutteet tai tarvittaessa järjestettävä tarpeen mukainen asunto. Jälkihuollossa olevalla lapsella tai nuorella on säännöksen nojalla niin sanottu subjektiivinen oikeus asumisen ja toimeentulon turvaan riippumatta siitä, onko ne mainittu jälkihuollon asiakassuunnitelmassa.”

(EOAK/2723/2020: <https://www.oikeusasiames.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2723/2020>.)

Riittävä toimeentulo ja asumisolot on järjestettävä aina, kun nuoren kuntoutuminen sitä vaatii (lastensuojelulaki 76 a §).

”Jos jälkihuollossa oleva nuori ei taloudellisten edellytystensä vuoksi, tai muutoin elämäntilanteensa vuoksi pysty itse huolehtimaan omasta asumisestaan eikä kunnan asuntoasioista vastaava viranomainen pysty tarjoamaan asuntoa, on vastuu asumisen järjestämisestä jälkihuollon järjestämisvastuussa olevalla sosiaalihuollon viranomaisella.”

(EOAK/7624/2020:

<https://www.oikeusasiames.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

TALOUELLINEN TUKI JA KELAN ETUUDET

- Itsenäistymisvaroja tai muita lastensuojelulain mukaista taloudellista tukea ei huomioida tuloina jälkihuollon aikana.
- Jälkihuollossa olevan ei tarvitse nostaa opintolainaa eikä sitä näin ollen huomioida perustoimeentulotuessa tulona. Kelalla ei ole automaattisesti tietoa jälkihuollosta, joten jälkihuollossa olevan nuoren kannattaa ilmoittaa tästä perustoimeentulotuen hakemuksessa. Tarvittaessa nuoren työntekijä voi antaa Kelalle asiasta toimeentulotukilain tarkoittaman lausunnon.
- Nuorella on kuitenkin edelleen oikeus nostaa opintolainaa, jolloin se huomioidaan tulona perustoimeentulotuessa. Nuoria on tärkeä tiedottaa siitä, että opintolainaa nostaessa perustoimeentulotuen määrä pienenee vastaavalla summalla.
- Jos nuori irtisanoutuu jälkihuollosta ja nostaa itsenäistymisvarat itselleen, Kela voi huomioida näissä tilanteissa itsenäistymisvarat tulona toimeentulotukea määriteltäessä riippuen kuitenkin, mihin tarkoituksiin nuori on näitä varoja käyttänyt. Tällöin vaikutus voi kestää pitkäänkin.
- Jälkihuollon perusteella on yleisesti käytäntönä myöntää taloudellista tukea joko hyvinvointialueen varoista tai itsenäistymisvaroista esimerkiksi ensiasunnon kalustamiseen, opiskelumatkoihin ja -tarvikkeisiin, harrastuksiin, matkoihin läheisten ihmisten tapaamiseksi sekä armeijan lomapäiville.
- Hyvinvointialueen hallussa olevat itsenäistymisvarat eivät ole toimeentulotukilain tarkoittamassa mielessä jälkihuollossa olevan nuoren varoja, eivätkä näin ollen ole nuoren käytettävissä olevia tuloja. Jos jälkihuollossa oleva nuori hakee toimeentulotukea, on arvioitava erikseen, voidaanko itsenäistymisvaroja huomioida käytettävissä olevina tuloina toimeentulotukea määriteltäessä. Lähtökohtaisesti maksettuja itsenäistymisvaroja ei pidä ottaa käytettävissä olevina tuloina huomioon toimeentulotukilaskelmassa, koska itsenäistymisvarat on tarkoitettu muihin kuin perustoimeentulotuella katettaviin menoihin. Itsenäistymisvaroihin ei voida myöskään kohdistaa toimeentulotukilain 20 §:n tarkoittamaa perintää.

Nuoren ohjaaminen Kelalle ja tarvittaessa esimerkiksi sosiaaliohjaus Kela-asioiden opetteluun tukena voivat olla monessa tilanteessa hyväksyttäviä ratkaisuja. Mikäli Kelan järjestämä tuki on riittämätön, taloudellista tukea tulee järjestää joko jälkihuoltoon liittyvänä taloudellisena tukitoimena tai viime kädessä toimeentulotukena. Toimeentulotukinormit eivät sido päätöksen tekevää viranomaista, mikäli tarve toimeentulotukeen on olemassa.

(EOAK/7624/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.)

ESIMERKKI KÄYTÄNNÖSTÄ

Lainsäädäntö ei ota kantaa esimerkiksi siihen, kenen toimesta jälkihuollon taloudellinen tuki maksetaan. Jälkihuollon piiriin kuuluvat asiat voivat olla hallintorajat/eri toimijoiden rajat ylittävät, eli ne voivat tulla toisten toimijoiden järjestettäväksi. Kulut voivat silti tulla jälkihuollon maksettavaksi. Jälkihuoltosuunnitelma on keskeinen työskentelyä ohjaava ja linjaava asiakirja. Jos lapsen/nuoren tuki on kirjattu asiakassuunnitelmaan, hänellä on siihen oikeus. Esimerkiksi aikuissosiaalityön ei ole pakko myöntää tukea, vaikka jälkihuollon työntekijä on sen kirjannut suunnitelmaan. Tällöin on työntekijöiden/esihenkilöiden toimesta mietittävä, kuka tuen järjestämisestä vastaa. Asiakkaan kannalta ei ole yleensä merkitystä, kenen toimesta tuki myönnetään, mutta se on myönnettävä.

ITSENÄISTYMISSVAROJEN PERIMISESTÄ

- Itsenäistymisvarojen keskeinen tarkoitus on tukea nuoren itsenäistymistä, kun se on ajankohtaista.
- Lapsen/nuoren oikeus itsenäistymisvaroihin turvataan kahdella tavalla:
 - Huolehtimalla, että sijoituksen aikana lapsen/nuoren itsenäistymisvaroja kerrytetään suunnitellusti.
 - Jos itsenäistymisvaroja ei ole kertynyt, tuetaan itsenäistymistä asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa.
- Lapsen vanhemmilla on elatusvastuu, joka säilyy myös sijaishuollon aikana. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista eli Asiakasmaksulain 14 §:n mukaan hyvinvointialueella on oikeus periä maksu siltä ajalta, kun hyvinvointialue on järjestänyt henkilölle ympärivuorokautista laitoshoidoa tai hooltoa taikka perhehoitoa.
- Hoidon korvauksena perittävä maksu voidaan määrätä perittäväksi sekä lapsen vanhemmilta että lapselta itseltään, hänen tuloistaan ja varoistaan.
 - Asiakasmaksulain 14 §:ssä tarkoitettuja lapsen tuloja, korvauksia ja saamisia ovat mm. lapselle tulevat jatkuvat etuudet, kuten elatusapu, elatustuki, eläke, kuntoutusraha, opintotuki, vammaistuki, avustukset tai muut hänestä maksettavat jatkuvat tai kertaluontoiset tulot, korvaukset ja saamiset.
 - Edellytyksenä on, että kysymyksessä olevat korvaukset ovat sellaisia, jotka on tarkoitettu lapsen hoitoon tai huoltoon ja ne maksetaan tätä tarkoitusta varten.
 - Lapsilisä ei kerrytä itsenäistymisvaroja. Perintöä tai vastaavaa tuloa ei huomioida itsenäistymisvaroina, eikä näitä tuloja voida käyttää annetun hoidon korvaamiseen.
- Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. (Lastensuojelulaki 77 §.)

HUOMIOITA OIKEUSASIAMIEHEN RATKAISUISTA

”Itsenäistymisvaroista on säädetty lastensuojelulain 77 §:ssä. Sen mukaan lapselle tulee kerryttää itsenäistymisvaroja hänen sijaishuoltonsa ajan sellaisista lapsen tuloista, joista on säädetty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa lapsilisiä lukuun ottamatta. Tavallisimmin itsenäistymisvaroja kerrytetään lapselle hänen vanhemmilleen määrätystä elatusapumaksuista. Maksut peritään lapsen asiakasmaksuja varten, mutta vähintään 40 prosenttia niistä tulee varata lapsen itsenäistymisvaroja varten. Jos vanhemmalle ei ole vähävaraisuuden vuoksi voitu vahvistaa maksettavaksi elatusapua tai se on määrätty elatustukea pienemmäksi, lapsella on oikeus Kansaneläkelaitoksen (jäljempänä Kelan) maksamaan elatustukeen tai osaan siitä. Tällöin itsenäistymisvaroja varten tulee varata vähintään 40 prosenttia elatustuesta tai elatusavun ja -tuen yhteismäärästä.”

(EOAK/2723/2020: <https://www.oikeusiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2723/2020.>)

”Jos lapselle ei ole vahvistettu elatusapua eikä hänellä ole ollut sijaishuollon aikana muitakaan edellä tarkoitettuja tuloja, tai jos tulot ovat riittämättömät, [sijoittajahyvintialueen] tulee tukea sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla. Jäljempänä näistä lastensuojelulain 77 §:n 2 mom:ssa tarkoitetuista varoista käytetään nimitystä harkinnanvaraiset itsenäistymisvarat. Nuorella voi olla oikeus harkinnanvaraisiin itsenäistymisvaroihin myös silloin, kun hänen itsenäistymisvaransa ovat riittämättömät hänen tarpeisiinsa. Itsenäistymässä olevaa nuorta tulee tukea asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa.”

(EOAK/2723/2020: <https://www.oikeusiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2723/2020.>)

ITSENÄISTYMISSVAROIHIN LIITTYVIÄ YLEISIÄ OHJEITA

- Lastensuojelulain 77 §:n mukaan itsenäistymisvarat tulee maksaa nuorelle lähtökohtaisesti jälkihuollon päättyessä. Erityisestä syystä ne voidaan maksaa viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Hyvinvointialueella on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Mikäli maksuajankohdasta on erimielisyys nuoren ja sosiaalityöntekijän välillä, on asiasta tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös.
- Hyvinvointialueen hallintosäännössä on määriteltävä viranhaltijat (siis viranhaltijataso), joilla on oikeus päättää jälkihuoltoon kuuluvista päätöksentekoa edellyttävistä asioista.
- Hyvinvointialueen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana (lastensuojelulaki 77 §).
- Itsenäistymisvarat ovat lapselle tai nuorelle tiettyyn tarkoitukseen varattuja varoja. Ne eivät ole samalla tavoin lapsen omaa varallisuutta, kuin esimerkiksi lapsen mahdollisesti saama perintö

”Sosiaalityöntekijä tai muu päätöksentekijä on velvollinen itsenäistymisvaroja maksaessaan harkitsemaan, voiko nuori saada itsenäistymisvaroja hänen ilmoittamiinsa käyttötarkoituksiin. Itsenäistymisvarojen maksamisesta tai siitä, ettei nuorelle itsenäistymisvaroja makseta, on tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös.”

(EOAK/7518/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>.)

ITSENÄISTYMISSVAROJEN MAKSUSTA KÄYTÄNNÖSSÄ – ARVIOINNIN TUEKSI

- Sosiaalityöntekijä tai muu päätöksentekijä on velvollinen arvioimaan, voiko nuori saada itsenäistymisvaroja hänen ilmoittamiinsa käyttötarkoituksiin.
- Hyvinvointialueella on velvollisuus huolehtia siitä, että itsenäistymisvarat tosiasiaassa käytetään nuoren itsenäistymistä tukevaan toimintaan ja hankintoihin. Näitä menoja ovat mm. asunnon kalustaminen, työpaikan saamista ja opintoja varten tarvittavat hankinnat. Hyväksyttäviä menoja voivat olla myös ajokortin hankinnasta aiheutuvat menot.

”Ennen itsenäistymisvarojen maksamista [hyvinvointialueen] tulisi huolehtia lapsen tai nuoren perustarpeista asumisen järjestelyissä riittävällä tavalla erityisesti silloin, jos lapsella tai nuorella ei ole itsellään riittävästi asumisen perushankintoihin.

(EOAK/7518/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>)

- Viranomaisen harkinnassa on se, miten, missä vaiheessa, minkälaisilla summilla ja mihin tarkoituksiin itsenäistymisvaroja voidaan käyttää ja mitkä kustannukset maksetaan jälkihuollon taloudellisena tukena. Harkinnassa on huomioitava nuorelle kertyneiden itsenäistymisvarojen määrä, varojen esitetty käyttötarkoitus sekä nuoren ikä ja hänen yksilölliset olosuhteensa. Nuoren itsenäistymisvaroista ei tule maksaa sellaisia menoja, jotka selvästi kuuluvat jälkihuollon taloudellisen tuen piriin. (EOAK/7518/2020.)

” – – jälkihuollollista tukea voidaan joutua myöntämään erityisesti myös silloin kun jälkihuollossa olevan nuoren tilanne yllättäen muuttuu esimerkiksi sairauden seurauksena tai kun nuori perustaa oman perheen. Tällaisessa tilanteessa viranomaisen joutuu arvioimaan, tuleeko tarkoitukseen myöntää jälkihuollollista tukea vai voidaanko siihen edes osaksikaan käyttää nuoren itsenäistymisvaroja.”

(EOAK/7518/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>)

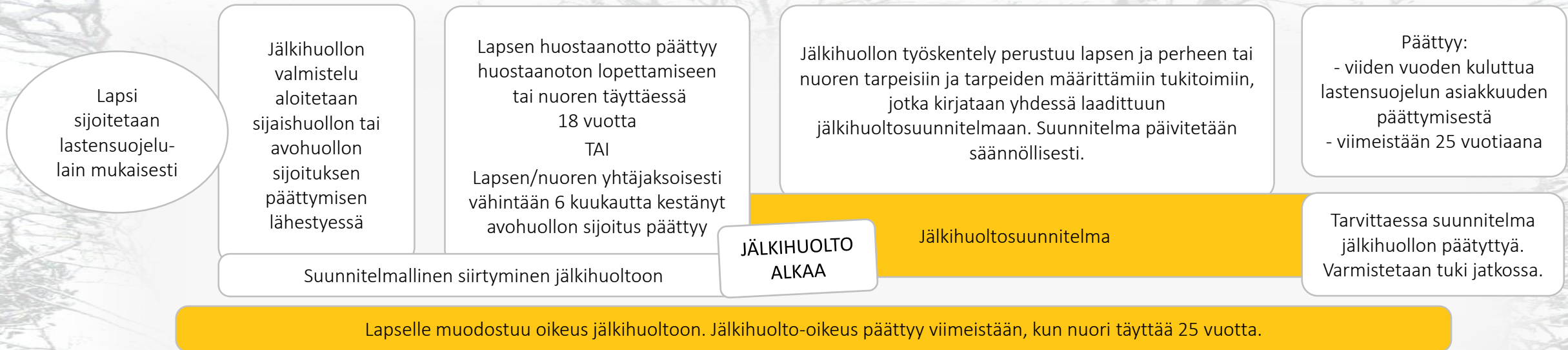
”Sosiaalityöntekijän tai muun jälkihuollon järjestämisestä vastuussa olevan viranhaltijan on arvioitava nuoren kanssa yhdessä itsenäistymisvarojen käyttöä ja keskusteltava asiassa nuoren kanssa. Itsenäistymisvarojen käytöstä on perusteltua tehdä yhdessä nuoren ja sosiaalityöntekijän kanssa erityinen suunnitelma, jonka pohjalta itsenäistymisvarojen käyttöä ja niiden riittävyttä voidaan seurata. Suunnitelma selkeyttää itsenäistymisvaroihin liittyvää ohjausta ja sen avulla nuorella on mahdollisuus itse myös arvioida itsenäistymisvarojen ajallista riittävyttä.”

(EOAK/7518/2020: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>.)

JÄLKIHUOLLON PÄÄTTYMINEN

- Jälkihuolto päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 25 vuotta.
- Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet (Lastensuojelulaki 76 §).
 - Tässä jälkihuollon prosessin kohdassa lastensuojelulaki edellyttää, että suunnitelmaa laatimassa on sosiaalityöntekijä, mikäli suunnitelma on tarpeen laatia. Hyvinvointialueen on huolehdittava, että sosiaalityön työpanosta on saatavilla.
 - Laaditaan tarpeen mukaan monialaisessa yhteistyössä (sosiaalihuoltolaki 41 §).
 - Tarkoituksena on yhdessä suunnitella ja kirjata suunnitelmaan ne palvelut ja tukitoimet, joihin nuori voi tukeutua ja joita nuori voi hakea jälkihuollon päätyttyä. Suunnitelman laadinta on tärkeää etenkin silloin, jos nuoren itsenäistymisvaihe on vielä kesken.
- Asiakkuuden päättymistä ja asiakkuutta on arvioitava siitä näkökulmasta, millaisia palveluja ja tukitoimia lapselle ja nuorelle on järjestetty lastensuojelulain 76 §:n ja avohuollon tukitoimia koskevien säännösten perusteella.
- Lastensuojelulaissa ei ole säännöksiä asiakkuuden päättämisestä. Sovelletaan sosiaalihuoltolain 34 §: Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta.”
- Joten asiakkuus voidaan merkitä asiakirjoihin päättyneeksi myös jälkihuollon aikana, mikäli palvelutarvetta ei ole.

JÄLKIHUOLTOPROSESSI

SIJOITUS

Perintäpätös lapsen asiakaslain mukaisista tuloista sijoituksen alussa. (Edunvalvojan sijaisen määräys voidaan tarvita hyväksymään vanhempien välillä tehtävä elatussopimus.)

VALMISTELU

Itsenäistymisvarojen kerryttäminen: vähintään 40% lapsen/nuoren tuloista (lapsilisää ei huomioida)

Osa tuloista maksetaan hyvinvointialueelle perintäpätöksen mukaisesti hoidon korvauksena.

Itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta on annettava selvitys sijoituksen päätyttyä tai 15 vuotiaan lapsen tai huoltajan sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

SIIRTYMINEN

TYÖSKENTELY

Lapsi ja huoltaja tai nuori arvioivat yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa itsenäistymisvarojen käyttöä. Itsenäistymisvarojen käytöstä tehdään suunnitelma.

Itsenäistymisvarojen maksamisesta/maksamatta jättämisestä tehdään muutoksenhakuelpoinen hallintopäätös. Päätös tehdään myös tilanteessa, jossa lapsi/nuori ja sosiaalityöntekijä ovat eri mieltä varojen käytöstä. (Alaikäisen lapsen kohdalla edellytetään huoltajan suostumusta).

PÄÄTTYMINEN

Itsenäistymisvarat on annettava lapselle/nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta.

**3. JÄLKIHOULLON SUHDE MUIHIN PALVELUIHIN –
MONIALAINEN YHTEISTYÖ**

MONIALAINEN YHTEISTYÖ JÄLKIHUOLLOSSA

- Jälkihuollon asiakkaana olevat voivat saada palveluja myös sosiaalihuoltolain perusteella. Tulee kuitenkin muistaa, että lastensuojelulaki antaa vahvempia oikeuksia jälkihuoltoon oikeutetulle, joten olisi siis sovellettava lastensuojelulakia.
 - Sosiaalihuoltolaki 2 §: ”Tätä lakia sovelletaan kunnalliseen sosiaalihuoltoon, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.”
- Tarvittaessa nuoren tarvitsemien palvelujen kokonaisuus tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa sosiaalihuoltolain 41 §:n mukaisessa monialaisessa yhteistyössä.
- Monialaisen yhteistyön tekeminen korostuu erityisesti jälkihuollossa, jossa usein lapsilla ja nuorilla taustallaan haastavia ja traumaattisia kokemuksia ja tilanteita. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että ammattilainen pystyy luomaan lapsen ja nuoreen luottamuksellisen työskentelysuhteen ja lapsen/nuoren elämässä vaikuttavien ammattilaisten yhteistyö muodostaa toimivan ja lasta/nuorta tukevan yhteistyöverkoston. Tässä työskentelyssä huomioidaan myös perhe ja muut läheiset kuin ammattilaisetkin.
- Monialaisen yhteistyön tulisi olla saumatonta esimerkiksi siirtymävaiheissa/nivelvaiheissa, kuten nuoren siirtyessä laitoksesta jälkihuoltoon. Se, että muutokset ja siirtymät tapahtuvat hallitusta, lisää lapsen/nuoren turvallisuuden tunnetta.
- Jälkihuollossa voi syntyä tilanteita, joissa mietitään, mille taholle palveluiden järjestäminen ja kustannukset kuuluvat, erityisesti kun nuorella on monenlaisia tarpeita ja hän voi olla asiakkaana eri palveluissa. Lisäksi tällöin vaarana voi olla myös päällekkäisen työn tekeminen, jossa nuori voi myös kuormittua liikaa. Toisaalta jälkihuollon asiakkaalla voi olla vaarana jäädä ilman palveluja, jos hän ei kuulu selkeästi jonkin palvelun piiriin ja on tällöin ikään kuin väliinputoaja.
- Monialaisen yhteistyön tarkeys korostuu tilanteissa, joissa nuori tarvitsee useampaa ja ”räätälöityä” tukea.

LAINSÄÄDÄNTÖ MONIALAISEN YHTEISTYÖN VAHVISTAJANA

- Laissa on lukuisia säädöksiä, joissa kehoitetaan monialaiseen yhteistyöhön ja ohjeistetaan, miten tietoa eri tahojen kesken voidaan välittää. Lainsäädännön keskiössä turvata lapsen etu. Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, opiskeluhuollon, terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden ja lastensuojelun eri toimijat työskentelevät lukuisten lakien piirissä, mutta niitä kaikkia yhdistää tavoite edistää lapsen hyvinvointia.
- Eri lait myös ohjaavat lapsen ympärillä työskenteleviä ammattilaisia tekemään tarkoituksenmukaista yhteistyötä lapsen edun toteutumiseksi. Esimerkiksi viranomaisten yhteistyöstä säädetään hallintolain 10 §:ssä: Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Sosiaalihuollon asiakaslain 22 §:ssä on säädetty sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada toiselta viranomaiselta virka-apua tehtävänsä suorittamiseksi.
- Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava, että käytettävissä on lapsen yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Sosiaalityöntekijä voi käyttää tukenaan myös lastensuojelun moniammatillista asiantuntijaryhmää.
- Palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista (sosiaalihuoltolaki 41 §).
 - Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Tekemiseen osallistuminen ei kuitenkaan tarkoita jaettua vastuuta tekemisestä, vaan asiakirjan tekemisestä vastaa se sosiaalihuollon viranomainen, joka on pyytänyt muita osallistumaan arvioinnin tai asiakassuunnitelman tekemiseen (sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017).
 - Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin sosiaalihuoltolaissa tarkemmin säädetään (sosiaalihuoltolaki 41 §).

Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden.

ESIMERKKEJÄ MONIALAISEEN YHTEISTYÖHÖN OHJAAVASTA LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ

Perusopetuslaki
ja varhais-
kasvatuslaki

- Perusopetuslaki 40 §: oppilaan oppilastyöhön osallistuvilla on oikeus saada tietoa toisiltaan ja luovuttaa toisille (esim opettajille/rehtorille/opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle) oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot
- Perusopetuslaki 41 §: opetuksen järjestäjällä on oikeus oppilaan opetuksen järjestämiseksi saada välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta tai muilta sosiaali- ja/tai terveydenhuollon palveluiden tuottajilta → koulu arvioi, mitkä ovat välttämättömät tiedot
- vastaavanlaiset säännökset varhaiskasvatuslaki 41 §

Oppilas- ja
opiskelija-
huoltolaki

- Opiskeluhoiltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (3 § Opiskeluhoillon kokonaisuus.)

Terveys-
huoltolaki

- Kunnan perusterveydenhuollon tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on oltava terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä tämän lain mukaisia terveydenhuoltopalveluja järjestäessään, sen lisäksi mitä tässä laissa muualla säädetään, sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon ja lasten päivähoidon kanssa, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät.
- Jos sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on terveydenhuollosta vastaavan kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. (32 § Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö.)

TIETOJEN LUOVUTTAMINEN JA PYYTÄMINEN

- Lastensuojelun ja monialaisen yhteistyön tekemiseksi eri toimijoiden tiedonvaihto on usein tarpeellista. Yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon liittyvät asiat on tärkeä keskustella ja sopia asiakkaan kanssa sekä merkitä myös asiakirjoihin (kuten asiakassuunnitelmaan). Varmistutaan, että asianosaisilla on tieto, mitä tietoa jaetaan ja millä tavalla.
 - Asiakkaan nimenomaisella suostumuksella on mahdollista luovuttaa asiaan liittyvää tietoa (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, myöhemmin asiakaslaki 16 §). Lupa voi koskea vain osaa tietoja, voi olla myös määräaikainen ja asiakkaalla on oikeus myös perua lupa. Suostumus ja sen sisältö on merkittävä asiakkaan asiakirjoihin. (Räty & Lehti 2022.)
 - Jos asiakas ei anna suostumustaan, arvioidaan se, mitä tietoja on välttämätöntä luovuttaa ja onko siihen oikeutta jonkin lain perusteella:
 - mm. asiakaslaki 17 § ja 18 §, julkisuuslaki 26 § ja 29 §
 - keskiössä lapsen etu
 - Asiakkaalle tulee antaa tietoa, mistä muualta ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan hankkia myöskin riippumatta onko hän antanut siihen suostumustaan. Hänelle kerrotaan minkä lain nojalla tietoja voidaan hankkia tai antaa. (Räty & Lehti 2022.)
 - Asiakas voi antaa potilastietojen ja sosiaalihuollon asiakastietojen luovutusluvat ja suostumukset valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen välityksellä (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 10 §).
-
- Jos sosiaalihuollon järjestäjällä tai toteuttajalla on tietoja, jotka ovat välttämättömiä lapsen hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, järjestämiseksi tai toteuttamiseksi, tieto voidaan luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietyin ehdoin (asiakaslaki 17 §, julkisuuslaki 26 §).
 - Jos laissa erikseen määritellyillä tahoilla on tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten, ovat he velvollisia antamaan tiedot sosiaalihuollon viranomaiselle (asiakaslaki 20 §).

Keskeisintä pohtia, miten tiedon välittäminen tai välittämättä jättäminen vaikuttaa lapsen edun toteutumiseen!

HUOMIOITA YHTEISTYÖN TEKEMISEEN

- Tärkeää on aloittaa yhteistyön tekeminen jo varhaisessa vaiheessa. Parhaiten onnistutaan silloin, kun yhteistyötä hänen tueksi aletaan tehdä ajoissa ja erityisesti, kun asiakkuus siirtyy/vaihtuu. Esimerkiksi yhteistyö aikuissosiaalityön ja terveydenhuollon sekä työllisyyspalveluiden kanssa on tärkeää.
 - Yhteistyön osalta on hyvä sopia esimerkiksi konsultoinnin tavoista ja etenkin nivelvaiheita ennakkoiden.
 - Lisäksi on hyvä sopia miten ja missä vaiheessa yhteistyötä tehdään, miten se toteutuu ja kuinka työntekijä määrittyy.
 - Siirrot on tärkeää tehdä saattaen, mikä lisää ennustettavuutta, turvallisuuden tunnetta ja synnyttää luottamusta nuoren ja uuden työntekijän välillä.
 - Varmistetaan tiedon siirtyminen ja tarvittavien palveluiden jatkuminen tai käynnistyminen mahdollisimman sujuvasti tai oikea-aikaisesti.
- Tärkeää on kaikessa työskentelyssä vahvistaa lapsen/nuoren omaa toimijuutta. Monitoimijaisen yhteistyön käsite korostaa sitä, että asiakas on tasavertainen toimija ammattilaisten rinnalla tai ammattilaisverkoston jäsenenä (Muukkonen 2014). Lähtökohtana ovat asiakkaan tarpeet ja osallisuus, jolloin painopiste siirtyy ammattilaisverkostoista nuoreen.
- Työskentelyn keskiössä on lapsen/nuoren oma näkemys tilanteestaan ja tuen tarpeestaan.
- Jälkihuollossa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei asiakkaana olevan nuoren elämä voi kuitenkaan rakentua pelkästään viranomaisten kannateltaviksi. On tärkeää työskennellä tiedostaen, että jälkihuollon asiakkuus loppuu joskus ja tukea nuoren muita suhteita. Jo sijaishuollon aikana tulee kartoittaa lapsen/nuoren läheisverkostoa ja tukea näitä suhteita, jotta he voivat olla nuoren tukena. Voidaan miettiä yhdessä, miten kukakin voisi mahdollisesti tukea nuorta missäkin asiassa.
- Itsenäistyminen on iso asia ihan jokaiselle. Se saattaa aiheuttaa nuorelle turvattomuutta ja samalla vapaudentunnetta. Työntekijän tehtävänä on sanoittaa tätä nuorelle ja löytää vahvuuksia niin nuoresta kuin verkostosta. Työntekijän tulee tukea nuorta rakentamaan toimivia suhteita läheisiin ja mahdollisia muita luotettavia aikuissuhteita, jos niitä ei ole.

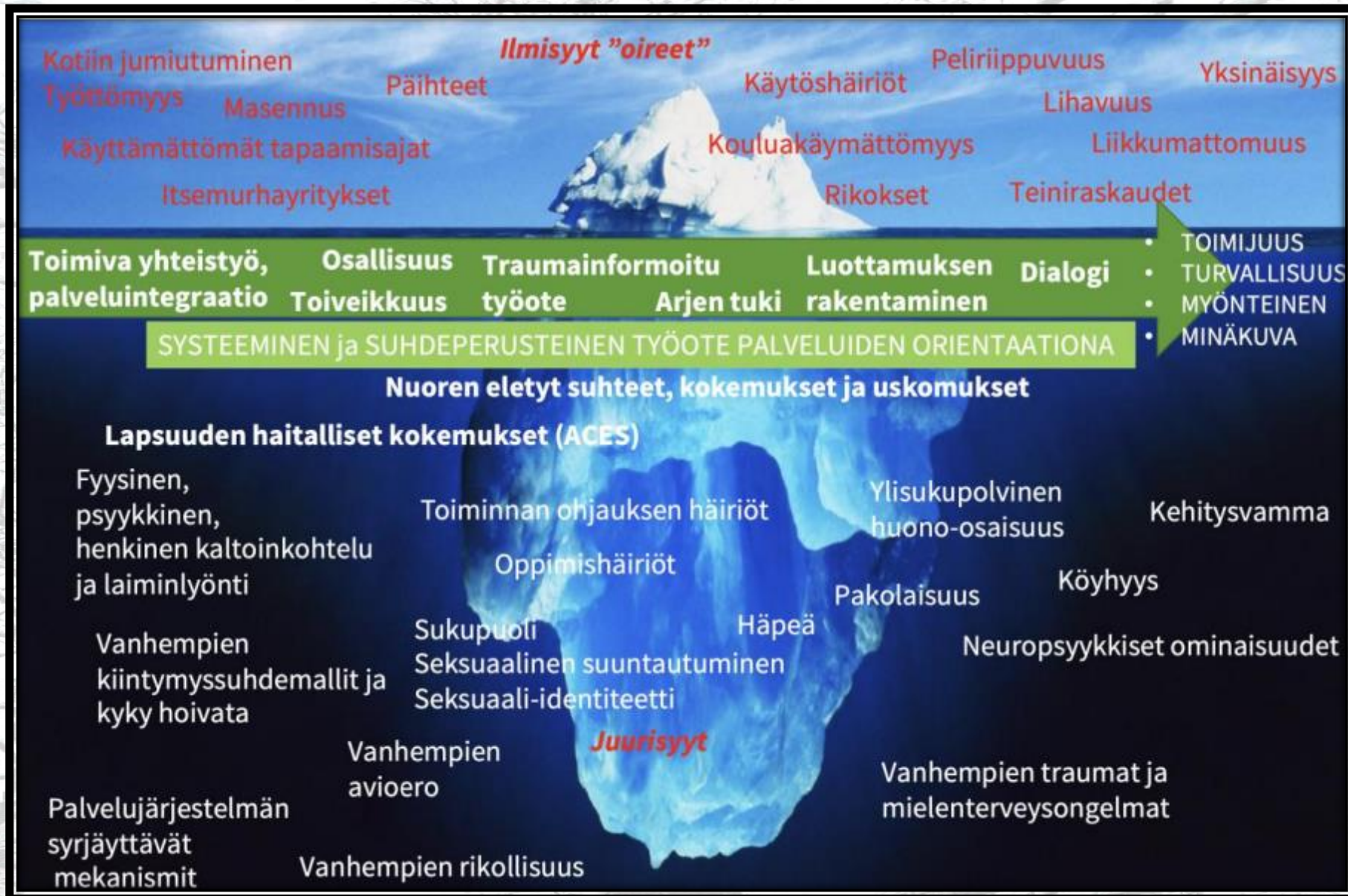
ESIMERKKINÄ VAMMAISPALVELU VAI JÄLKIHUOLTO – MINKÄ LAIN ALLA PALVELUT JÄRJESTETÄÄN?

- Jälkihuollon asiakkaana oleva lapsi tai nuori on oikeutettu tarpeensa perusteella vammaispalvelun tukeen samalla tavoin kuin muutkin. Pelkästään se, että lapsi on jälkihuollon asiakkaana, ei tarkoita, että palvelut järjestetään ainoastaan jälkihuollon toimesta. Yhteisesti mietitään, mistä tuen tarve johtuu ja miten on tarkoituksenmukaista järjestää tarvittavat palvelut. Eli tilanteen taustatekijät ratkaisevat, minkä lain alla palvelut järjestetään.
- Vammaisen lapsen tai nuoren osalta velvollisuus sosiaalihoitolain 41 §:n mukaisen monialaisen yhteistyön tekemiseen korostuu. Esimerkiksi palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä tarkoituksenmukaisten toimijoiden kanssa.
- Kun pohditaan, järjestetäänkö palvelut vammaispalveluiden vai lastensuojelun jälkihuollon toimesta, merkitystä on sillä, millainen tarve lapsella/nuorella on ollut sijaishuollon aikana ja mitä ilmenee sijaishuollon jälkeen.
- Jos tarve johonkin vammaisuudesta johtuvaan palveluun (esim. kuljetuspalvelu) on olemassa jo sijoituksen aikana (eli kyseessä on selkeästi pitkäaikaisen tuen tarve), lähtökohtaisesti palvelu järjestetään tarpeen mukaan vammaispalveluiden toimesta.
- Jos tarve ilmenee vasta sijaishuollon päättymisen jälkeen (esim. itsenäistymiseen liittyvä tuki), palvelu järjestetään jälkihuollisena tukena yhteistyössä vammaishuollon kanssa.
- Jos lapsi tai nuori tarvitsee esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisia palveluja, ne toki järjestää vammaishuolto. Jos niitä järjestetään jälkihuollollisen tarpeen mukaisesti, ne ovat osa jälkihuoltoa. Huomioitava, että vammaisen lapsen/nuoren osalta palveluiden järjestäminen voi edellyttää YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain mukaisten kohtuullisten mukautusten tekemistä.
- Jälkihuollon osalta myös mietitään, mikä tarkoitus jälkihuollolla on. Esimerkiksi itsenäistymisen tukeminen: jos tarve tukea itsenäistä asumista ja liikkumista, tukitoimet tulevat jälkihuollosta.
- Jos lapsi on lastensuojelulain nojalla sijoitettu, silti hänellä on oikeus tarpeidensa mukaisiin vammaispalveluihin (esim. henkilökohtainen avustaja, kuljetuspalvelut). Huostaanotetun lapsen kohdalla lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava, että näitä palveluja järjestetään sijaishuollossa ja sijaishuoltopaikassa. Lähtökohtaisesti asiassa on tehtävä lähes aina monialaista yhteistyötä. Jälkihuoltosuunnitelmaa laadittaessa onkin tärkeää ottaa huomioon sijaishuollon aikainen asiakassuunnitelma sekä vammaispalveluissa laadittu suunnitelma.

SYSTEEMINEN AJATTELU JA TYÖOTE TUKEE SUHDEPERUSTEISTA JÄLKIHUOLLON TYÖSKENTELYÄ

- Systemisessä ajattelussa ja työotteessa yksilö nähdään osana systeemiä, joka muodostuu muun muassa hänen elämänsä historiastaan, nykyisistä ja aiemmista ihmissuhteista, ympäristön ja yhteiskunnan olosuhteista ja asiakkaan tukena toimivista ammattilaisista. Muutos yhdessä osassa systeemiä voi vaikuttaa kaikkiin osiin. Myös ammattilainen on osa systeemiä.
- Keskeistä on vahvistaa lapsen/nuoren omaa toimijuutta. Hänen kanssa tutkitaan, mitä hän toivoo tukea tai muustosta ja mistä hän toivoo lähdettävän liikkeelle. Nuorta tuetaan ilmaisemaan mielipiteitään ja tekemään itsenäisiä päätöksiä.
- Systeminen työote perustuu turvallisen, asiakasta kunnioittavan työskentelysuhteen luomiseen, jossa huomioidaan lapsen/nuoren tarpeet ja vahvuudet. Työskentelyssä huomioidaan lapsen/nuoren aiemmat kokemukset ja elämänsä historia sekä käytetään perheterapeuttisia menetelmiä, kuten sukupuu ja verkostokartta.
- Tarkoituksena on kurkistaa niin sanotusti pintaa syvemmälle, juurisyihin, jotka vaikuttavat lapsen/nuoren taustalla tai muutoin tilanteeseen. Ei siis keskitytä vain näkyvään ilmioongelmaan.
- Kun palvelut integroidaan systemisesti lapsen/nuoren tarpeita vastaavaksi kokonaisuudeksi ja kohtaamisiksi, hän saa tukea arjessa ja työntekijä suhtautuu tukien, realistisesti ja toiveikkaasti lapsen/nuoren tulevaisuuteen. Samoin itsenäistyvän nuoren kohdalla itsenäistymiseen. Ymmärrys oman elämänsä historian vaikutuksesta nykyiseen tilanteeseen tukee parhaimmillaan myös myönteisen minäkuvan vahvistumista.

MAHDOLLISIA JUURI- JA ILMISYITÄ LAPSEN/NUOREN ELÄMÄSSÄ

4. LAPSEN/NUOREN OSALLISUUS JA OIKEUDET

NOSTOJA PERUSOIKEUKSISTA: SUOMEN PERUSTUSLAKI

6 § Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

10 § Yksityiselämän suoja

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

12 § Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta

19 § Oikeus sosiaaliturvaan

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä

21 § Oikeusturva

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

JÄLKIHUOLTOON LIITTYVISTÄ OIKEUKSISTA

- Oikeus jälkihuoltoon tarkoittaa myös sitä, että siitä on oikeus kieltäytyä. Hyvinvointialueella on kuitenkin velvollisuus selvittää lapselle/nuorelle kuuluvat oikeudet ja tarjota jälkihuoltoa säännöllisesti lapselle/nuorelle, jolla siihen on oikeus.
- On tärkeä sopia organisaatiossa, miten varmistetaan se, että jälkihuollosta kieltäytyneitä lapsia tai nuoria kontaktoidaan ja heille tarjotaan mahdollisuutta jälkihuollon tukeen.

”Jälkihuollossa olevalla lapsella tai nuorella on myös saada tukea sosiaalihuollon ammatillisesti koulutetulta viranhaltijalta jälkihuollon suunnittelussa ja sen toteuttamisessa. Lapselle tai nuorelle kuuluva oikeus saada sosiaalityön palveluja ja tavata omaa työntekijäänsä tuleekin turvata riittävästi ja yksilöllisesti myös jälkihuollon aikana jälkihuoltosuunnitelmassa kuvattuihin ja jälkihuollon aikana mahdollisesti muuttuviin jälkihuollollisiin tarpeisiin vastaamiseksi. Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä ja sen alaisella toimivaltaisella viranhaltijalla on myös korostettu velvollisuus huolehtia siitä, että jälkihuollossa oleva itsenäistymässä oleva lapsi tai nuori saa riittävästi ohjausta ja riittävää tukea saadakseen jälkihuollolliset oikeutensa turvattua. Sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n on lisäksi säädetty sosiaalihuollon henkilöstön velvollisuudesta selvittää asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan.”

(EOAK/566/2021: <https://www.oikeusasiames.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/566/2021>.)

ASIAKKAAN ASEMA JA OIKEUS HYVÄÄN SOSIAALIHUOLTOON

- On tärkeää tunnistaa, että lapsen ollessa asiakkaana kaikessa työskentelyssä tulee huomioida lapsen rooli ja asema. Lapsella on oikeus olla osallisena omassa asiassaan hänen ikä ja kehitystaso huomioiden. On kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen ja nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.
- Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet määritellään laissa.
- Asiakkaalle on kerrottava ymmärrettävällä tavalla hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeudet ja velvollisuudet.

❖ Asiakkaalla on oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun

- Sosiaalihuollon laatuun liittyy muun muassa se, miten palvelutarpeen arviointi on toteutettu ja miten sen sisältö ja toteutus vastaavat asiakkaan tarpeeseen, millaista sosiaalityötä/palvelua asiakas saa ja miten yksilölliset asiat ja olosuhteet otetaan työskentelyssä huomioon.
- Asiakkaalla on oikeus hyvään kohteluun. Asiakasta on kohdeltava tasapuolisesti, ilman syrjintää, ilman hänen ihmisarvonsa loukkaamista sekä hänen vakaumusta ja yksityisyyttään kunnioittaen.
- Asiakkaan on oikeus siihen, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa otetaan ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu, toivomukset, mielipide ja yksilölliset tarpeet sekä äidinkieli ja kulttuuritausta.
- Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu. Sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

OSALLISUUS JA OIKEUS ITSEÄ KOSKEVIIN ASIOIHIN

❖ Asiakkaalla on oikeus osallistua ja vaikuttaa asiansa käsittelyyn sosiaalihuollossa

- Palvelutarpeen arviointia tehdessä kunnioitetaan asiakkaan yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
 - Erityisesti huomioita on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden yksityisyyden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.
- Asiakkaalla on oikeus osallistua ja vaikuttaa omaan asiaansa.
 - Osallistuminen ja mielipiteen esittäminen edellyttävät, että asiakkaalla on riittävästi tietoa käsiteltävästä asiasta. Jotta asiakas voi todellisuudessa olla osallinen omassa asiassaan, on hänellä oltava riittävästi tietoa siitä, miksi ja mitä asiaa käsitellään. Asiakkaalle selvitetään palvelutarpeen arvioinnin tarkoitus, erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset sekä muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas ymmärtää riittävästi sen sisällön ja merkityksen.
 - Lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, erityisesti kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, arvioidaan lastensuojelun tarvetta, tehdään lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tai toteutetaan lastensuojelua. Hyvin pienenkin lapsen mielipide tulee selvittää.
 - Lapsen vanhempi tai huoltaja on pääsääntöisesti lapsen edustaja häntä koskevissa asioissa ja voi käyttää lapsen puhevaltaa. Puhevalta sisältää oikeuden tehdä hakemuksia, tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa ja hakea itsenäisesti muutosta viranomaisen tekemään päätökseen. Lapsi on lastensuojeluasiassa aina asianosainen, mutta hänen itsenäistä puhevaltansa käyttöä on eri tilanteissa rajoitettu ikärajoja koskevilla säännöksillä. Lapsen yleinen puhevalta on 15 vuotta täyttäneellä lapsella. Tämän lisäksi lastensuojeluasioissa puhevalta on 12 vuotta täyttäneellä lapsella: hän voi esittää asiassa vaatimuksia, päätöksiä tehtäessä häntä on hallintolain mukaisella tavalla kuultava, hänellä on (julkisuuslain mukaisin rajoituksin) oikeus tutustua itseään koskeviin asiapapereihin ja hänelle on annettava tieto tehdyistä päätöksistä sekä valitusmahdollisuuksista. Lapsella, joka on täyttänyt 12 vuotta on itsenäinen valitusoikeus häntä koskevista lastensuojelulain perusteella tehdyistä päätöksistä.

LAPSEN KIELTO-OIKEUS

- ✓ Lapsi voi kieltää tietojen annon huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tästä säädetään sosiaalihuoltolaissa, terveydenhuollon ja opiskeluhuollon lainsäädännössä.
 - ”Alaikäinen voi ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä asian laatu painavasta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi alaikäisen edun vastaista. Jos alaikäinen tai hänen laillinen edustajansa ovat asianosaisena sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa, laillisella edustajalla on kuitenkin oikeus tiedonsaantiin siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.” (Asiakaslaki 11 §.)
- ✓ Sosiaalityöntekijän arvioitava kieltäminen syytä, merkitystä ja pohdittava, onko lapsen esittämä syy riittävän painava. Arvio tehdään aina tilannekohtaisesti.
 - Huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso: mitä vanhempi lapsi ja mitä vähäisemmästä asiasta huoltajan roolin suhteen on kyse, sen perustellumpaa kiellon noudattaminen voi olla.
 - Jos sosiaalityöntekijän arvion mukaan on lapsen edun vastaista, että huoltajat eivät tiedä lasta koskevasta asiasta, kieltäminen väistyy.
- ✓ Lapsen kertoma kieltäminen ja sen perusteena oleva painava syy tulee kirjata sosiaalihuollon asiakirjoihin. Samoin perustelut, jos arvioidaan, ettei tätä toteuteta.
- ✓ Jos alaikäinen tai hänen laillinen edustajansa ovat asianosaisena sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa, huoltajalla ja lapsen laillisella edustajalla on kuitenkin oikeus tiedonsaantiin. Huoltaja on asianosainen esimerkiksi lastensuojeluasiassa ja tällöin tiedonsaantioikeus menee lapsen kieltämis-oikeuden edelle. Esimerkiksi huoltajalle kerrotaan lastensuojeluilmoituksen sisältö.
- ✓ Jos lapsi kieltää tietojen antamisen, ei se vaikuta viranomaisten oikeuteen saada tai luovuttaa tietoja (toiselle viranomaiselle tai yksityiselle).

ASIAKKAAN OIKEUS SAADA TIETOJA

- ❖ **Asiakkaalla on oikeus saada tietää asioista, jotka jollain tavalla vaikuttavat hänen tilanteeseensa**
- Asiakkaalla on oikeus saada selvitys oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, toimenpidevaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista asiassa merkityksellisistä seikoista.
 - Asiakkaalle ja hänen lailliselle edustajalleen on annettava tieto siitä, miten hän voi käyttää tietosuojalainsäädäntöön perustuvia oikeuksiaan (asiakaslaki 13 §).
 - Lapsi painavasta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi lapsen edun vastaista. Huomioon on otettava lapsen ikä, kehitystaso ja asian laatu.
- Asiakas saa tutustua hänestä talletettuihin tietoihin ja pyytää virheellisten tietojen korjaamista.
 - Asiakkaalla on oikeus pyytää täydentämään, oikaisemaan tai poistamaan tietojaan (tietosuoja-asetus 16 ja 17 artikla).
 - Asiakkaalla on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista (julkisuuslaki 12 §). Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa.
 - Asiakkaalla ja hänen laillisella edustajalla on asianosaisena oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn (julkisuuslaki 11 §)
 - paitsi esimerkiksi asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua.
- Asiakkaalla on oikeus saada tietoja asianosaisaseman perusteella asiakirjasta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.
 - Asiakkaalle on annettava tieto siitä, mistä muualta ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan suostumuksesta riippumatta hankkia (asiakaslaki 12 §).
 - Asiakkaalle on varattava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin samoin kuin tilaisuus antaa asiassa tarpeellista selvitystä (asiakaslaki 12 §).

ASIAKKAAN MYÖTÄVAIKUTUSVELVOLLISUUS

❖ Asiakkaalla on myötävaikutusvelvollisuus

- Asiakkaalla tulee osaltaan edistää sosiaalihuoltoasian käsittelyä ja sosiaalihuollon järjestämistä antamalla tarvittavaa tietoa.
 - Asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa on annettava ne tiedot, joita tarvitaan sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa.
 - Jotta asiakas voi kertoa asioistaan tai olla mukana työskentelyssä, hänen on oikeus saada tietää:
 - miksi tietoja tarvitaan
 - mihin tarkoitukseen niitä käytetään
 - mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan
 - minkä rekisterinpitäjän henkilörekisteriin tiedot talletetaan

TYÖNTEKIJÄN VELVOLLISUUS ASIAKKAAN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISESSA

❖ Asiakkaalla on oikeus siihen, että työntekijä huolehtii velvollisuuksistaan

- Monet asiakkaan oikeuksista ovat työntekijän velvollisuuksia. On siis työntekijän velvollisuus toimia siten, että asiakkaan oikeudet toteutuvat.
- Sosiaalihuollon viranomaisen on käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden (hallintolaki 6 §).
- Sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä (asiakaslaki 14 §).
- Sosiaalihuollon järjestäjä, tuottaja tai palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan sosiaalihuollon tehtävissä toimiessaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus (asiakaslaki 15 §).
- Sosiaalihuollon kirjaamisesta säädetään eri laeissa. Mm. laki sosiaalihuollon asiakirjoista ja asiakaslaki ohjaavat kirjaamista.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot määrämuotoisina asiakirjoina ja tallettamaan ne. Kirjaamisvelvollisuus alkaa, kun palveluntarjoaja on saanut tiedon henkilön palveluntarpeesta tai ryhtynyt toteuttamaan sosiaalipalvelua. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 4 §.)

ASIAKKAAN OIKEUSTURVAKEINOT

❖ Asiakkaalla on oikeus valittaa tai hakea muutosta

- Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä (sosiaalihuoltolaki 45 §, asiakaslaki 6 §)
 - päätös on perusteltava ymmärrettävällä tavalla
 - päätös on tehtävä viivytyksettä heti, kun mahdollista
 - asiakkaalle on annettava tiedoksi, kuinka päätökseen on mahdollista hakea muutosta
 - asiakkaalla on oikeus hakea päätökseen muutosta
- Asiakkaalla on oikeus tehdä muistutus kohtelusta tai sosiaalihuollon laadusta sosiaalihuollon toimintayksikön vastuuhenkilölle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle (asiakaslaki 23 §).
- Asiakkaalla on oikeus tehdä kantelu sosiaalihuollon valvonnasta vastaaville viranomaiselle.
 - Viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättämisestä voi jokainen tehdä hallintokantelun toimintaa valvovalle viranomaiselle (asiakaslaki 23 a §, hallintolaki 53 a §).
- Sosiaaliamies antaa asiakkaalle tietoa tämän oikeuksista ja avustaa tarvittaessa (asiakaslaki 24 §)
 - neuvoo sosiaalihuollon asiakkaita heidän asemaansa ja oikeuksiinsa liittyvissä asioissa
 - avustaa asiakasta tarvittaessa muistutuksen tekemisessä
 - toimii muutenkin asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi
 - seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä hyvinvointialueella ja antaa siitä vuosittain selvityksen hyvinvointialueelle.

Jälkihuolto pähkinäkuoressa

- Jos olet ollut huostaanotettuna tai sijoitettuna ilman vanhempiasi kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena yhtäjaksoisesti vähintään 6 kuukautta, sinulle on muodostunut oikeus jälkihuoltoon. Oikeus jälkihuoltoon alkaa heti, kun sijoitus on päätetty.
- Jälkihuolto tuo sinulle erityisiä oikeuksia. Laissa säädetään, että sinulle on järjestettävä sellaista tukea, jota juuri sinä tarvitset hyvinvointisi vahvistamiseksi tai ylläpitämiseksi.
- Jälkihuolto tarkoittaa sosiaalitoimen tarjoamaa tukea, joka perustuu sinun ja perheesi (jos olet alaikäinen) yksilöllisiin tarpeisiin ja se suunnitellaan aina yhdessä kanssasi.
- Jälkihuolto koostuu jälkihuollon palveluista, asumisen ja toimeentulon turvaamisesta sekä sinulle maksettavista itsenäistymisvaroista.
- Jälkihuolto voi tukea eri keinoin esimerkiksi kotiin paluutasi tai auttaa sinua itsenäisen elämän aloittamisessa. Jälkihuolto voi tarjota tukea myös esimerkiksi koulutuksen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn, terveydenhuollon sekä toimeentulon suhteen.
- Jälkihuolto on osa lastensuojelua, mutta se tarjoaa ikään kuin jatkumoa aiemmalle lastensuojelun tuelle. Jos tarvitset jälkihuoltoa, voit olla tuen piirissä tarpeesi perusteella siihen asti, että täytät 25 vuotta.
- Jälkihuolto on aina vapaaehtoista ja voit halutessasi keskeyttää sen, jos koet, että et enää tarvitse jälkihuollon tukea.
- Jos et tarvitse tai halua ottaa vastaan mitään jälkihuollon tukea ja lastensuojelun asiakkuutesi päätetään, sinulla on asiakkuuden päätöshetkestä viisi vuotta aikaa palata takaisin jälkihuollon piiriin. Oikeus jälkihuoltoon päättyy kuitenkin aina viimeistään silloin, kun täytät 25 vuotta.

- ❖ Jälkihuolto-oikeus tarkoittaa, että voit saada tarpeidesi perusteella esimerkiksi:
 - ✓ Apua omien voimavarojen löytämiseksi ja vahvistamiseksi
 - ✓ Tukea tulevaisuuden suunnitteluun
 - ✓ Tukea tärkeiden ihmissuhteiden vahvistamiseksi/ylläpitämiseksi (esim. matkakulujen maksaminen, jotta voit vieraila perheen, sukulaisten tai muiden läheistensä luona)
 - ✓ Tukea viranomaisasiointiin (esim. etuuksin hakemiseen)
 - ✓ Tukea elämän eri muutoksiin liittyviin asioihin, kuten muutto tai vanhemmaksi tuleminen
 - ✓ Apua asunnon hankkimiseksi
 - ✓ Tukea koulunkäynnin/pintojen aloittamiseen ja niissä suoriutumiseen tai apua työllistymiseen
 - ✓ Tukea mielekkään harrastuksen etsimiseen ja harrastusmaksuihin
 - ✓ Tukea kuntoutuksen tai terveydenhuollon palveluiden saamiseksi
 - ✓ Tukea mielekkään ja hyvinvointiasi vahvistavan vapaa-ajan viettämiseen (esim. loma- ja virkistysmahdollisuudet)
 - ✓ Mahdollisuuden osallistua vertaistukiryhmään
 - ✓ Taloudellista tukea asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymiseen liittyviin menoihin sekä ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön
 - ✓ Mahdollista saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen, jotta saat tarpeesi mukaan eväitä matkalla aikuisuuteen

- Täysi-ikäisyyden myötä sinuun ei luonnollisesti enää kohdisteta esimerkiksi lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Kaiken työskentelyn pohjana on vapaaehtoisuus ja luottamus.
- Jälkihuollon toteuttamiseen liittyvät konkreettiset suunnitelmat sovit oman työntekijäsi kanssa. Jos mielestäsi tarvitset jotain tiettyä tukea tai palvelua, mutta työntekijä on asiasta eri mieltä, työntekijällä on velvollisuus tehdä asiasta valituskelpoinen päätös. Tämä tarkoittaa sitä, että voit hakea päätökseen oikaisua tai muutosta.
- Kanssasi sovitut tavoitteet ja jälkihuollon toteuttaminen kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaan. Suunnitelma toimii myös palvelulupauksena, eli sinulla on oikeus niihin asioihin, jotka suunnitelmaan kirjataan.
- Jälkihuolto toteutetaan tarpeen mukaan monialaisena yhteistyönä. Tuki järjestetään tarpeesi perusteella esimerkiksi taloudellisena tukena tai erilaisina palveluina, kuten hankkimalla sinulle esimerkiksi oma tukihenkilö.
- Jos tarvitset esimerkiksi erityisiä terveydenhuollonpalveluja, työntekijäsi on huolehdittava ja varmistuttava siitä, että saat tarvitsemasi palvelut joko julkisesta tai yksityisen terveydenhuollon palveluina.

Keskeisiä huomioita jälkihuollosta ja raha-asioista

- Lapsen pitkäaikaisen sijoituksen aikana sijaishuollosta vastuussa oleva viranomainen perii pääsääntöisesti vanhemmilta maksua lapsen hoidon korvaukseksi. Näistä maksuista vähintään 40 % tulee tallettaa lapselle perustetulle tilille. Näistä rahoista käytetään nimeä itsenäistymisvarat. Itsenäistymisvarojen keskeinen tarkoitus on tukea nuoren itsenäistymistä, kun se on sinulle ajankohtaista.
- Hyvinvointialueen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana (lastensuojelulaki 77 §).
- Lastensuojelulain 77 §:n mukaan itsenäistymisvarat tulee maksaa nuorelle lähtökohtaisesti jälkihuollon päättyessä. Erityisestä syystä ne voidaan maksaa viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Usein itsenäistymisvaroja myönnetään nuoren käyttöön jo jälkihuollon aikana. Sosiaalityöntekijä tai muu päätöksentekijä on velvollinen arvioimaan, voitko saada itsenäistymisvaroja ilmoittamiisi käyttötarkoituksiin. Sovit itsenäistymisvarojen käytöstä siis oman työntekijäsi kanssa. Jos olette erimielisiä itsenäistymisvarojen käytöstä, työntekijällä on velvollisuus tehdä asiasta kirjallinen päätös, johon voit hakea oikaisua tai muutosta. Työntekijän tulee neuvoa sinua sen tekemisessä.
- Itsenäistymisvaroja tai muuta lastensuojelulain mukaista taloudellista tukea ei huomioida tuloina jälkihuollon aikana, mikä vaikuttaa ennen kaikkea Kelan etuuksiin. Jälkihuollossa olevan ei tarvitse myöskään nostaa opintolainaa eikä sitä näin ollen huomioida perustoimeentulotuessa tulona. Toki halutessasi saat nostaa opintolainaa, mutta sinun on hyvä tietää, että se vähentää perustoimeentulotukea vastaavalla summalla, jos saat toimeentulotukea. Kelalla ei ole automaattisesti tietoa jälkihuollosta, joten jälkihuollossa olevan nuoren kannattaa ilmoittaa tästä perustoimeentulotuen hakemuksessa. Tarvittaessa työntekijäsi voi antaa Kelalle asiasta toimeentulotukilain tarkoittaman lausunnon.
- Jälkihuollossa olevana sinulla on erityisiä oikeuksia myös taloudelliseen tukeen. Taloudellista tukea annettaessa esimerkiksi toimeentulotukinormit eivät sido päätöksentekijää, vaan kysymys on aina sen arvioinnista, mikä on lapsen tai nuoren jälkihuollollinen tarve ja missä laajuudessa tukea on tähän tarkoitukseen myönnettävä.

Riittävä toimeentulo ja asumisolot on järjestettävä aina, kun nuoren kuntoutuminen sitä vaatii
(lastensuojelulaki 76 a §).

VETUROINTI

Esitteen ovat koostaneet:

Emmi Bräysy, lastensuojelun kokemusasiantuntija, Auta Lasta ry Veturointi –toiminta
Katri Turunen, kehittämiskoordinaattori, Pohjoinen lastensuojelu 20-22

MUITA POHJOINEN LASTENSUOJELU 20-22 –HANKKEESSA TUOTETTUJA MATERIAALEJA

- ❖ Palvelutarpeen arvioinnin lainsäädännön ytimessä – Lapsen ja hänen perheensä palvelutarpeen arviointi: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/palvelutarpeen-arvioinnin-lainsaadannon-ytimessa-materiaali-2022>
- ❖ Lapsen suojelu ammattilaisten yhteisenä tehtävänä -materiaali: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/lapsen-suojelu-ammattilaisten-yhteisena-tehtavana-materiaali>
- ❖ Lakia ja lastensuojelua -keskustelufoorumit: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/lakia-ja-lastensuojelua-keskustelufoorumit>
- ❖ Sijoitetun lapsen koulupolku: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/sijoitetun-lapsen-koulupolku>

Millainen on unelmien jälkihuollon sosiaalityöntekijä?

Millainen on unelmien jälkihuollon ohjaaja?

UNELMIEN JÄLKIHUOLTO

ENNEN JÄLKIHUOLTOA

- Tutustuminen jälkihuollon tiloihin, työntekijöihin ja oikeuksiin hyvissä ajoin
- Verkostojen aktivoiminen ja tehdään suunnitelmallista itsenäistymistyötä
- Unelmien etsimistä ja luomista nuoren kanssa
- Hidas siirtyminen, mahdollisuus yökyläilyyn laitoksessa
- Käydään läpi, millaista tukea on tarjolla ja määritellään nuoren omat tavoitteet
- Tehdään selväksi jälkihuollon sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan roolit

JÄLKIHUOLLON AIKANA

- Nuori mukana vaikuttamassa, millaista tukea tarvitsee ja haluaa
- Ohjaaja ja nuori tekevät yhdessä konkreettisia asioita
- Tukea talouden ja arjen hahmottamiseen ja suorittamiseen
- Autetaan nuorta löytämään tukiverkko ja ylläpitämään sitä
- Autetaan nuoren itsetunnon ja identiteetin löytämisessä ja rakentamisessa
- Tarjotaan aktiviteetteja ja vapaa-ajan toimintaa, luodaan avoin paikka myös hengailulle ja kokkailulle yhdessä
- Jatkuva palautteen kerääminen nuorelta myös asiakkuuden aikana!
- Luodaan unelmia tulevaisuuteen ja pohditaan mitä tapahtuu JH:n jälkeen
- Jos tarvetta aikuissosiaalityöhön, se mukaan jouhevasti jo jälkihuollon aikana

JÄLKIHUOLLON JÄLKEEN

- Selkeä ja suunniteltu päätös
- Tarjotaan mahdollisuus käydä läpi nuoren haluamia asioita esim. sijoitusta
- Tarjotaan tietoa mistä saa apua, jos sitä tarvitsee
- Käydään läpi, mitä ihmissuhteelle tapahtuu, kun työsuhde loppuu
- Nuorella oltava kokemus, että hän pärjää omillaan jälkihuollon päätyttyä
- Jälkihuollon jälkeen nuoren tulisi olla vahvan identiteetin omaava kansalainen, joka tuntee vaikuttamismahdollisuutensa ja oikeutensa

Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden
terveisiä ammattilaisille

**Kannustaminen, välittämisen
osoitus.**

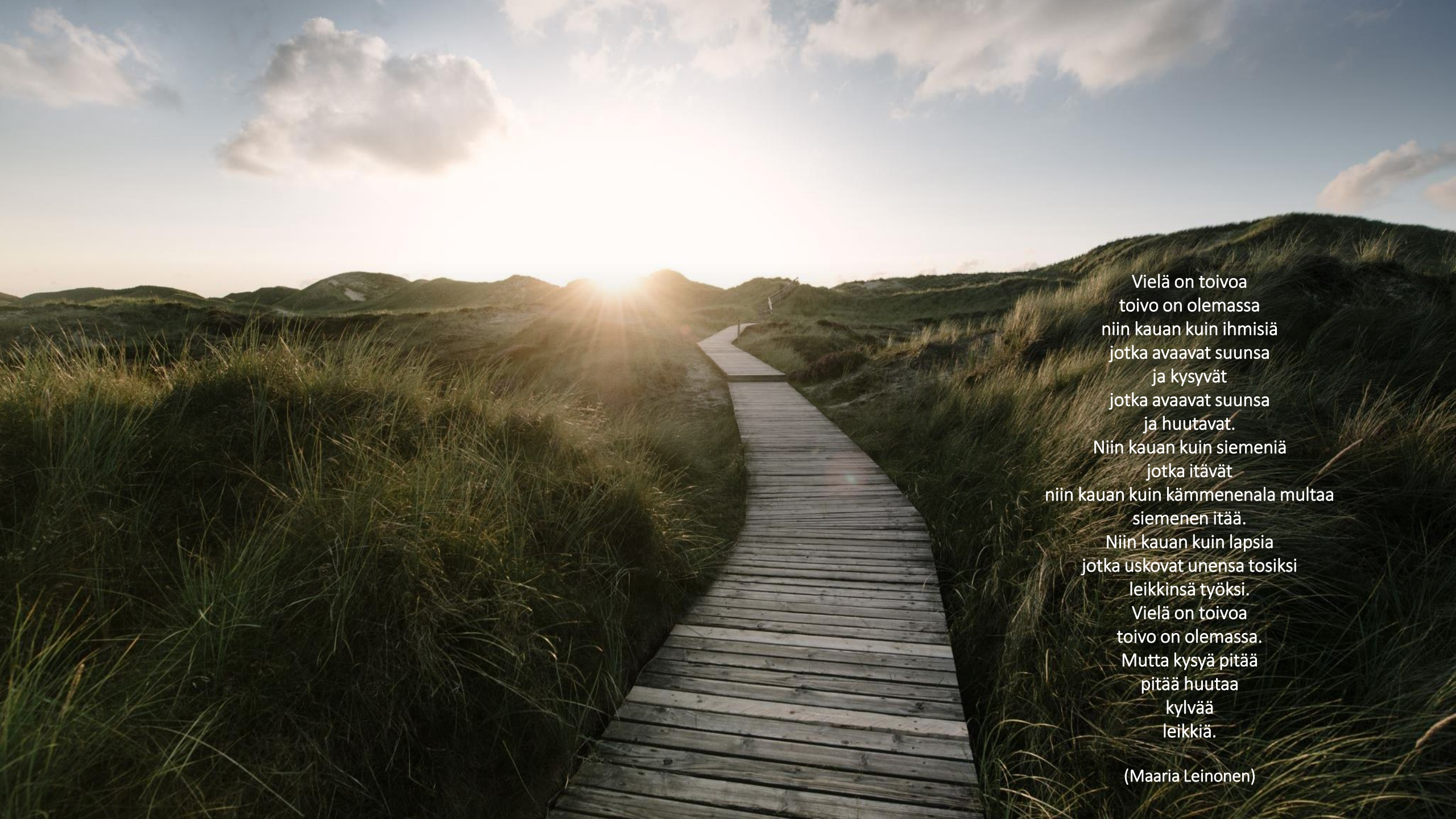
**Muistuttaa nuorelle, että asioita
hoitamalla usein asiat jossain
vaiheessa hoituu jotenkin, että
omalla toiminnalla voi
vaikuttaa asioihinsa.**

**Nuoren toimijuuden
kannustaminen, että ei tehdä
puolesta, vaan tehdään yhdessä
ja tarvittaessa autetaan.**

**Työntekijä on läsnä nuoren
hankalissakin oloissa, lohduttaa
ja ottaa tosissaan eikä yritä
muuttaa asioita väkisin
positiiviksiksi.**

**Nuorella lupa mokata, ei mollata,
vaan kokeillaan tämän jälkeen
asiaa vaikka yhdessä uudelleen
ja kannustetaan siitä, että nuori
on yrittänyt.**

**Tulevaisuuden unelmien tärkeys, että on jotakin
mitä kohti mennä ja miksi herätä aamuisin.
-> Työntekijä voi esimerkiksi unelmoida yhdessä,
kertoa nuoren vahvuuksista, minkälaista
positiivista tulevaisuutta hän näkee nuorelle.**

Vielä on toivoa
toivo on olemassa
niin kauan kuin ihmisiä
jotka avaavat suunsa
ja kysyvät
jotka avaavat suunsa
ja huutavat.
Niin kauan kuin siemeniä
jotka itävät
niin kauan kuin kämmenenala multaa
siemenen itää.
Niin kauan kuin lapsia
jotka uskovat unensa tosiksi
leikkinsä työksi.
Vielä on toivoa
toivo on olemassa.
Mutta kysyä pitää
pitää huutaa
kylvää
leikkiä.

(Maaria Leinonen)

Lähteet

Asiakaslaki: Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Asiakasmaksulaki: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992.

Auta Lasta ry:n Veturointi –toiminta & Nuorten Ystävät ry Turun avopalvelut & Osallisuuden aika ry, Perhekuntoutuskeskus Lauste ry & Pesäpuu ry & Turun kaupungin jälkihuolto 2020: Unelmien jälkihuollon sosiaalityöntekijä & Unelmien jälkihuollon ohjaaja. Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (toim.): Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Työpaperi 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

EOAK/7518/2020, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Sosiaaliviranomaisen menettely jälkihuollon järjestämisessä. 4.2.2021.

EU:n yleinen tietosuoja-asetus 679/2016.

Hallintolaki 434/2003.

Julkisuuslaki: Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.

Kantoluoto, Anne 2020: Systeminen, suhdeperustainen työskentely luottamusta rakentavana orientaationa. Teoksessa Laura Yliruka, Anne Kantoluoto, Tarja Heino, Terhi Laine & Tiia Hipp (toim.) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Työpaperi 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%c3%962020_032_Itsen%c3%a4istymist%c3%a4%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%c3%a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuisten%20sosiaality%c3%b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 784/2021.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä 2019: Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
[https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM Rap 2019 43 Lastensuojelun jalkihuollon uudistamistyoryhman loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM_Rap_2019_43_Lastensuojelun_jalkihuollon_uudistamistyoryhman_loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Liukko, Eeva 2019: Erytystä tukea tarvitseva henkilö palvelujärjestelmässä. Palvelupolut kuntoon -hankkeen seminaari 18.11.2019, Jyväskylä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2020/02/Eeva-Liukko-PAKUseminaari-181119-Jyv%C3%A4skyl%C3%A4.pdf>

Manelius, Minna 2020. Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (toim.): Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Työpaperi 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%c3%962020_032_Itsen%c3%a4istymist%c3%a4%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%c3%a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuisten%20sosiaality%c3%b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Mansner, Riitta 2020: Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (toim.): Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Työpaperi 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%c3%962020_032_Itsen%c3%a4istymist%c3%a4%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%c3%a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuisten%20sosiaality%c3%b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Perusopetuslaki 628/1998.

Pukkio, Saana & Hoikkala, Susanna 2016: Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, Saana & Hipp, Tiia (toim.) 2016: Mikä jälki jää? Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Saatavilla: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf> .

Puustinen-Korhonen, Aila & Korpela, Annika 2020: Lastensuojelutunti 29.10.2020. Kuntaliitto.
<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/J%C3%A4lkihuolto-Lastensuojelutunnilla-29.10.2020.pdf>

Puustinen-Korhonen, Aila & Uotinen Sami 2020: Lastensuojelutunnin 29.10.2020 Muistio. Kuntaliitto.
<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lastensuojelutunti-291020-muistio.pdf>

Räty, Tapio 2019: Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 4., uudistettu painos. Edita. Helsinki.

Räty, Tapio & Lehti, Susanna 2022: Lakia ja lastensuojelua keskustelufoorumi 19.5.2022. Pohjoinen lastensuojelu 20-22 hankkeen tilaisuus.

Räty, Tapio & Uuskallio, Assi 2022: Lakia ja lastensuojelua keskustelufoorumi 28.4.2022. Pohjoinen lastensuojelu 20-22 hankkeen tilaisuus.

Salisma, Tanja & Tervo, Jaana 2021: Lapsi, nuori ja perheet lastensuojelun ja vammaispalvelujen rajapinnoilla. Yhteistyön aamupäivä, Tukiliitto ja THL, 14.10.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020: Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset>. Viitattu 14.10.2022.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

THL – Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tervo Jaana 2021: Lastensuojelun jälkihuollon sääntely. YEE-hankkeen foorumi 15.9.2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Veturointi -toiminta 2022: Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden työpajan tuotoksia toivosta. Auta Lasta ry, Oulu.

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2016: Yleiskommentti nro 20 (2016) lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä. Lapsiasiavaltuutettu. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37290790/CRC_C_GC_20_julkaisu.pdf/121aea2b-d1c6-31ab-bf0a-9372d72d08a0/CRC_C_GC_20_julkaisu.pdf?t=1520249960000

Lähteenä käytettyjä eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja

EOAK/566/2021, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Yksityisesti sijoitetun lapsen palvelujen järjestäminen sekä asiakassuunnitelmien laatiminen. 10.12.2021. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/566/2021>.

EOAK/2723/2020, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Kirsti Kurki-Suonio: Lastensuojelun jälkihuolto ja itsenäistymisvarat. 12.5.2021. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2723/2020>.

EOAK/6462/2018, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Nuorten jälkihuoltovelvoitteen toteuttaminen. 14.5.2019. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6462/2018>.

EOAK/7518/2020, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Sosiaaliviranomaisen menettely jälkihuollon järjestämisessä. 4.2.2021. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020>.

EOAK/7624/2020, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Kiireellisen asumisen ja tuen järjestäminen jälkihuoltona raskaana olevalle nuorelle. 14.1.2021. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020>.

EOAK/8494/2020, Ratkaisija Sakslin, Maija. Esittelijä Rätty, Tapio: Perhehoitaja ei ole tehtävässään sosiaalihuollon asiakas. 1.12.2021. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/8494/2020>.

Linkkejä muihin oikeustapauksiin jälkihuoltoon liittyen

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/695/2018>

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1164/2020>

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2264/2019>

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2016/201602578>

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2018/201800255>

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2018/201806089>

https://www.finlex.fi/fi/oikeus/hao/1997/turun_ja_porin_lo19970075?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=j%C3%A4lkihuolto

https://www.finlex.fi/fi/oikeus/hao/2010/helsingin_hao20101148?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=j%C3%A4lkihuolto

https://www.finlex.fi/fi/oikeus/hao/2010/helsingin_hao20101149?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=j%C3%A4lkihuolto

<https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/lyhyetratkaisuselosteet/1538388987065.html>